

Adviesbureau

Mertens B.V.

**VLEERMUIZEN EN VOGELS OUDELANDSTRAAT EN
CHARLOTTE DE BOURBONTRAAT TE DORDRECHT**

Advies op het gebied van natuur, ruimtelijke ordening en natuurwetgeving.

Eindrapport

VLEERMUIZEN EN VOGELS OUDELANDSTRAAT EN CHARLOTTE DE BOURBONTRAAT TE DORDRECHT

rapportnummer 2020.3588

september 2020

In opdracht van:
Gebroeders St Nicolaas Sloopwerken B.V.
Bunsenstraat 61
3316 GC Dordrecht

Adviesbureau Mertens B.V.
Bureau voor natuur, ruimtelijke
ordening en natuurwetgeving

 Utrechtseweg 120, 6871 DV Renkum
 06-29458456

 info@adviesbureau-mertens.nl
 www.adviesbureau-mertens.nl

© Adviesbureau Mertens BV, Renkum, 2020.

Deze rapportage mag zonder schriftelijke toestemming vrij worden vermenigvuldigd. De verzamelde data zijn alleen te gebruiken voor het hier geschetste onderzoek en mogen niet voor andere doeleinden worden gebruikt.

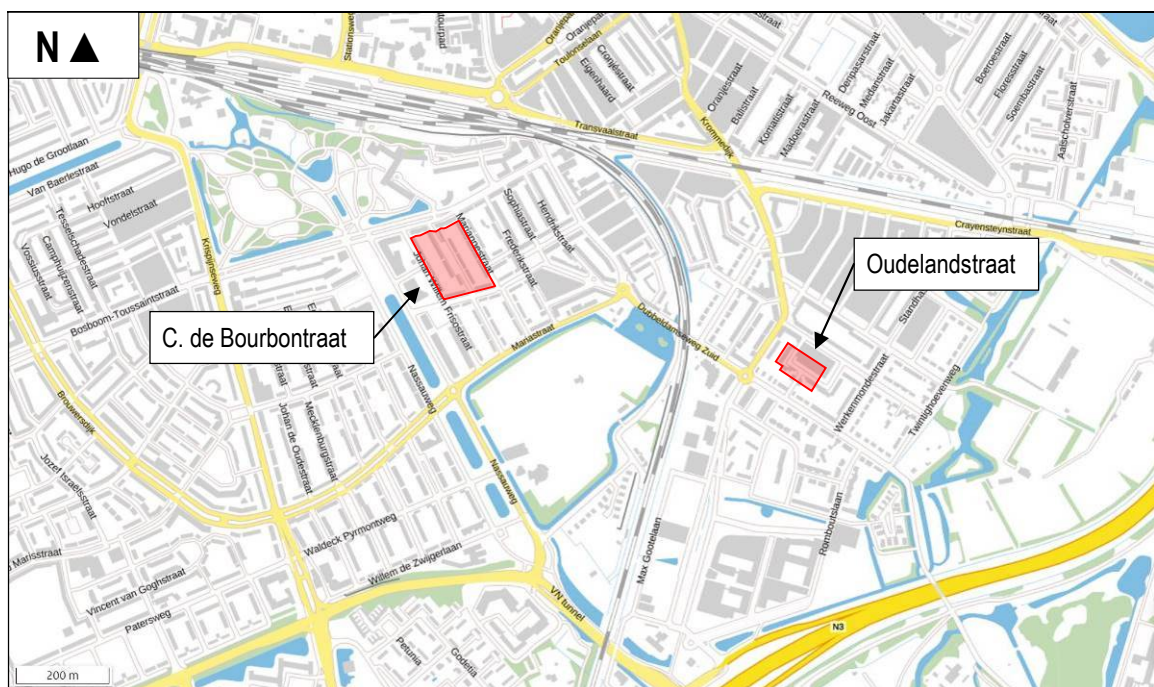
INHOUDSOPGAVE

1. INLEIDING	2
1.1 INLEIDING	2
1.2 HET PLANGEBIED	2
1.3 DE PLANNEN	3
1.4 VRAAGSTELLINGEN VAN HET ONDERZOEK	3
1.5 OPBOUW VAN DIT RAPPORT	3
2. ECOLOGIE.....	4
2.1 VLEERMUIZEN.....	4
2.2 BROEDVOGELS	5
3. METHODE.....	6
3.1 KADER	6
3.2 VELDONDERZOEK OUDELANDSTRAAT	7
3.3 VELDONDERZOEK C. DE BOORBONTSTRAAT	8
3.4 VERANTWOORDING	9
3.5 OVERIGE	9
4. RESULTATEN OUDELANDSTRAAT.....	10
4.1 VLEERMUIZEN.....	10
4.2 BROEDVOGELS	12
5. RESULTATEN C. DE BOORBONSTRAAT.....	13
5.1 VLEERMUIZEN.....	13
5.2 BROEDVOGELS	15
6. CONCLUSIES.....	17
GERAADPLEEGDE LITERATUUR.....	19
BIJLAGEN	20
1 BEGRIPPEN.....	21
2 VOORWAARDEN	23
3 ONDERZOEKS OMSTANDIGHEDEN	24

1. INLEIDING

1.1 Inleiding

Er is het voornemen voor de sloop van woningen in een tweetal deelgebieden in de wijk Land van Valk (Oudelandstraat) en Nieuw Krispijn (Charlotte de Bourbonstraat) te Dordrecht (zie figuur 1 voor de globale ligging). In deze gebieden komen mogelijk beschermde vleermuizen en broedvogels met vaste rust- en verblijfplaatsen (huismus, gierzwaluw) voor. Dit blijkt uit landschapsecologische kenmerken. De sloop zou van negatieve invloed kunnen zijn op de vleermuizen en vogels met vaste rust- en verblijfplaatsen. Op grond hiervan is aan Adviesbureau Mertens BV te Wageningen gevraagd om een veldonderzoek uit te voeren naar de aanwezigheid van vleermuizen en vogels met vaste rust- en verblijfplaatsen en om bij het eventueel voorkomen hiervan, aan te geven hoe hiermee dient te worden omgegaan. In dit rapport worden de resultaten van dit onderzoek gepresenteerd.

Figuur 1. Globale ligging van het plangebied aan de Oudelandstraat en C. de Bourbonstraat te Dordrecht.

1.2 Het plangebied

De plangebieden zijn gelegen aan de Oudelandstraat en C. de Bourbonstraat te Dordrecht. In beide deelgebieden staan rijwoningen met dakpannen met aan de achterzijde tuinen. In sommige gevallen zijn er ook aan de voorzijde tuinen. In het deelgebied aan de C. de Bourbonstraat is centraal in het gebied een plantsoen gelegen.

1.3 De plannen

De plannen bestaan uit de sloop van de woningen met ruimen van bijbehorende tuinen met opstallen. Na afronding van deze werkzaamheden zullen de gronden braak komen te liggen.

1.4 Vraagstellingen van het onderzoek

Vleermuizen en vogels met vaste rust- en verblijfplaatsen (huismus, gierzwaluw) kunnen in potentie kunnen voorkomen. Gelet op de opdracht genoemd in de inleiding van dit hoofdstuk worden de volgende vraagstellingen onderzocht:

1. Welke soorten vleermuizen en vogels met vaste rust- en verblijfplaatsen (huismus, gierzwaluw) komen voor in of in nabijheid het onderzoeksgebied aan de Oudelandstraat en C. de Bourbonstraat te Dordrecht?
2. Wat is de verspreiding en het terreingebruik van de vleermuizen en vogels met vaste rust- en verblijfplaatsen (huismus, gierzwaluw) in of nabij het onderzoeksgebied aan de Oudelandstraat en C. de Bourbonstraat te Dordrecht?

1.5 Opbouw van dit rapport

Na een korte uitleg over vleermuizen en vogels met vaste rust- en verblijfplaatsen wordt in hoofdstuk 3 de werkwijze van het onderzoek weergegeven. In hoofdstuk 4 en 5 wordt achtereenvolgens voor de Oudelandstraat en de C. de Bourbonstraat de aanwezigheid en de verspreiding van vleermuizen en vogels met vaste rust- en verblijfplaatsen weergegeven. In hoofdstuk 6 worden conclusies gegeven en worden aanbevelingen gedaan. In bijlage 1 wordt een overzicht gegeven van de gebruikte definities en afkortingen. In bijlage 2 worden de voorwaarden van het onderzoek weergegeven.

2. ECOLOGIE

2.1 Vleermuizen

Vleermuizen zijn vliegende zoogdieren die zich voeden met insecten. Per nacht wordt een grote hoeveelheid voedsel gegeten. Vleermuizen zijn aangewezen op een grote diversiteit aan ecotypen, die een groot en constant voedselaanbod opleveren. Daarnaast zijn vleermuizen afhankelijk van landschapselementen. Aan de hand van landschapselementen (bomenlanen, huizenrijen, houtwallen e.d.) kunnen vleermuizen zich oriënteren door middel van het uitzenden van geluiden. Open landbouwgebieden zijn daarom bijvoorbeeld onaantrekkelijk voor vleermuizen.

Vleermuizen verblijven overdag, gedurende het zomerseizoen, in kleine ruimten als spouwmuren of gaten in bomen. Afhankelijk van de soort, bewonen vleermuizen bomen of gebouwen. Alleen de grootoorvleermuis maakt gebruik van zowel bomen als gebouwen. Vooral vrouwtjes zitten veel bij elkaar, in een kolonie. Hier worden de jongen in groot gebracht.

Als de schemering valt vliegen de vleermuizen uit en gaan via vaste routen, de vliegrouen, naar de foerageerplaatsen. Soms liggen foerageerplaatsen en kolonies wel meer dan 10 km uit elkaar. Op de foerageerplaatsen wordt gedurende de gehele nacht gefoerageerd. Bij het aanbreken van de dag vliegen de vleermuizen via de vliegrouen weer terug naar de kolonie.

Tegen de herfst breekt het paarseizoen aan. De jongen worden in het daarop volgende voorjaar geboren. De vleermuizen leven in de herfst nagenoeg niet meer in kolonies, maar solitair. Voor de paring worden paarplaatsen gebruikt die vaak afwijken van de kolonieplaatsen. Vaak worden in de herfst ook andere soorten en aantallen vleermuizen aangetroffen. Een voorbeeld hiervan is de ruige dwergvleermuis. Daarnaast worden in de herfst vaak andere foerageerplaatsen gebruikt, de vleermuizen zijn immers niet meer gebonden aan de kolonieplaats.

Kort na het paarseizoen tot enkele maanden later, als de winter aanbreekt, trekken de vleermuizen naar ruimten met een stabiel microklimaat als (ijs)kelders, grotten, bunkers of dikke bomen om daar door middel van de winterslaap de winter door te brengen. Vleermuizen gebruiken in de winter dus eveneens verblijfplaatsen, wanneer zij hun winterslaap houden. Slechts zeer sporadisch komen de winterverblijfplaatsen overeen met de zomerverblijfplaatsen.

Doordat vleermuizen voor hun oriëntatie gebruik maken van echolocatie zijn vleermuizen gevoelig voor ingrepen in het landschap. Oriëntatie vindt plaats aan de hand van opgaande elementen als bijvoorbeeld bomenlanen en houtwallen. Verlies daarvan resulteert in verminderde oriëntatiemogelijkheden. Oriëntatie is noodzakelijk om van kolonieplaats naar foerageergebied te vliegen en om voedsel te vinden. Bij de afweging van de effecten van ruimtelijke ingrepen in natuur en landschap spelen derhalve opgaande elementen een belangrijke rol. Vleermuizen worden meer en meer betrokken bij de besluitvorming rond ingrepen in het landelijk en stedelijk gebied. Dit is ook verplicht: alle soorten zijn nationaal en internationaal wettelijk beschermd via de Wet natuurbescherming en de Habitatrichtlijn.

2.2 Broedvogels

Vogels komen doorgaans overal in Nederland voor waar enige beschutting is en waar mogelijkheden zijn om te nestelen. Er zijn vogels die ieder jaar een nest bouwen om daarin te broeden. Er zijn daarnaast vogels die jaarrond een zelfde nest gebruiken om in te slapen en te broeden (bijvoorbeeld huismussen) en er zijn vogels die jaarlijks terugkeren naar hun nestplaats om het nest opnieuw te gebruiken om daarin te broeden (bijvoorbeeld gierzwaluwen).

De huismus is een standvogel die jaarrond in een gebied verblijft. Mussen zijn sociale vogels en leven dan ook in groepen. De hele dag onderhouden ze sociale contacten door voortdurend te tjiipen.

In de directe nabijheid van de nestplaats zoeken huismussen hun voedsel, dat voornamelijk uit bessen en zaden bestaat, op de grond. Daarbij hippen ze op een karakteristieke manier, als een stuitende pingpongbal, in het rond. Huismussen stellen prijs op een rommelige menselijke omgeving, met struikgewas, schuren, weilanden met vee, gemorst graan en zo verder. Het nest wordt gemaakt in holten van bomen, in nestkasten, onder dakpannen en in gaten en kieren van gebouwen. Het slordige nest bestaat uit takjes, stro, veertjes en (honden- en katten)haren.

De stand van de huismus is in de afgelopen twintig jaar meer dan gehalveerd. Ook in omliggende landen gaat het aantal huismussen achteruit. Op grond hiervan is de soort geplaatst op de Rode lijst van bedreigde diersoorten (LNV, 2009, 2017). De oorzaken zijn waarschijnlijk divers. Vermoedelijk speelt de afname van met kruiden begroeide overhoekjes en braaklandjes een rol. Daarin komen insecten voor die de mussen voor hun jongen nodig hebben. Vooral in binnensteden is er nog weinig braakland over en de afstand van de binnensteden tot zulke terreinen aan de rand van steden wordt steeds groter door groeiende steden. Misschien speelt ook de renovatie van oude steden een rol doordat het moeilijker wordt om nesten te maken in de nieuwe daken. Daarnaast worden de predatie door huiskatten en sperwers als oorzaken van de achteruitgang genoemd.

De gierzwaluw is van ca. mei tot september in Nederland. Vaak trekken gierzwaluwen in juli / begin augustus weg naar het zuiden. De gierzwaluw broedt dan in mei en juni, heeft dan één legsel met 2-3 eieren. Eerstejaarsvogels broeden niet, maar houden zich wel in en om de kolonie op. Zo kunnen zij de bezette en/of geschikte nestholtes inspecteren die zij zullen overnemen zodra (een van de) broedvogels in de lente niet meer komen opdagen. Zij kunnen zo soms 3 tot 4 jaar ongepaard door het leven gaan. Ze hebben hun nest in gebouwen, onder dakgoot, achter regenpijp, dakkapel, dakpan, of in een gat in de muur en ook wel in neststenen. Broedduur 18-22 dagen. De jongen trekken na het uitvliegen meestal snel weg.

Het vermoeden bestaat dat de stand van de gierzwaluw de laatste decennia is afgenomen, door sloop en renovatie van oude stadswijken, en door betere isolatie. Speciaal voor gierzwaluwen ontworpen nestkasten, dakpannen en gevelstenen kunnen hier wellicht soelaas bieden. Het aantal broedparen in Nederland werd in 1979 geschat op 50.000 – 85.000.

Wikipedia.nl, vogelbescherming.nl, gierzwaluw.com.

3. METHODE

3.1 Kader

Conform het verkennend onderzoek (Adviesbureau Mertens, 2020) is onderzoek uitgevoerd naar vliegroutes en verblijfplaatsen van vleermuizen en broedvogels met vaste rust- en verblijfplaatsen. Het vleermuisinventarisatie-protocol van het Netwerk Groene Bureaus (2017) stelt dat:

Vleermuizen

- Voor (kraam)verblijven en vliegroutes van vleermuizen dient onderzoek te worden uitgevoerd:
 - in de periode 15 mei – 15 juli,
 - 2 x 2 uur (i.v.m. laatvlieger 2 x 's avonds en i.v.m. dwergvleermuis 1 x 's ochtends),
 - periode tussen veldbezoeken tenminste (10) 20 dagen,
 - bij geschikte omstandigheden,
 - als meer dan een kwart van het onderzoeksgebied niet valt te (over)zien of te beluisteren, moet een extra waarnemer ingeschakeld worden.

- Voor zwermplaatsen in het kader van winterverblijfplaatsen van vleermuizen dient onderzoek te worden uitgevoerd:
 - in de periode 1 aug - 10 sep.,
 - 2 x 2 uur,
 - tussen 0:00 - 2:00,
 - periode tussen veldbezoeken tenminste (5) 10 dagen,
 - bij geschikte omstandigheden,
 - als meer dan een kwart van het onderzoeksgebied niet valt te (over)zien of te beluisteren, moet een extra waarnemer ingeschakeld worden.

- Voor paarverblijf- & zwermplaatsen van vleermuizen dient onderzoek te worden uitgevoerd:
 - in de periode (15 jul) 15 aug - 1 okt (1 nov),
 - 2 x 2 uur (i.v.m. laatvlieger minimaal 1x 's avonds),
 - (0 min) 60 min na (zo mogelijk later, rond middernacht),
 - periode tussen veldbezoeken tenminste (10) 20 dagen,
 - bij geschikte omstandigheden,
 - als meer dan een kwart van het onderzoeksgebied niet valt te (over)zien of te beluisteren, moet een extra waarnemer ingeschakeld worden.

Huismus

Het Kennisdocument huismus (Bij 12, 2017a) stelt dat voor de aanwezigheid of afwezigheid van de huismus:

- twee gerichte veldbezoeken in de periode 1 april tot en met 15 mei te worden uitgevoerd of,
 - vier gerichte veldbezoeken in de periode 10 maart tot en met 20 juni.
- Daarbij moet het onderzoek worden uitgevoerd bij:
- goede omstandigheden (b.v. geen regen, harde wind en/of kou),
 - op geluidsluwe momenten (bijvoorbeeld de zondagmorgen in stedelijk gebied),
 - op geschikte momenten op de dag (tussen 1 à 2 uur na zonsopkomst en 1 à 2 uur voor zonsondergang is de meeste activiteit waar te nemen, met een piek in de ochtend),
 - met een tussenperiode van minimaal 10 dagen.

Gierzwaluw

Het Kennisdocument gierzwaluw (Bij 12, 2017b) stelt dat voor de aanwezigheid of afwezigheid van de gierzwaluw:

- drie gerichte veldbezoeken in de periode 15 mei in de periode tot 15 juli te worden uitgevoerd of,
- waarvan minimaal 1 inventarisatie tussen 20 juni en 7 juli (jongen aanwezig) Daarbij moet het onderzoek worden uitgevoerd bij:
- goede omstandigheden (b.v. geen regen, harde wind en/of kou),
- tussen 2 uur voor zonsondergang tot zonsondergang,
- met een tussenperiode van minimaal 10 dagen.

3.2 Veldonderzoek Oudelandstraat

Omvang

Gelet op de aard en omvang van het deelgebied Oudelandstraat zijn negen onderzoeksronden uitgevoerd op 13 maart, 3 april, 19 mei, 9, 20 juni, 4 juli, 21 augustus, 5 en 17 september 2020 met een totale onderzoeksomvang van ongeveer 28 uur. In onderstaande paragrafen wordt per soortgroep de inventarisatiemethode weergegeven. In tabel 1 wordt een overzicht gegeven van de methode per soortgroep, de inventarisatieduur en de bezoekdata. In bijlage 3 worden de omstandigheden weergegeven.

Tabel 1. Overzicht inventarisatieronden naar de aanwezigheid van vleermuizen en broedvogels met vaste rust- en verblijfplaatsen ter plaatse van en direct rond de Oudelandstraat te Dordrecht.

Datum	Vleermuizen	Vogels
Voorjaar/voorzomer (foerageer-, kolonieplaatsen en vliegroutes)		
- 13 maart 2020	-	Nestlocaties (huismus)
- 3 april 2020	-	Nestlocaties (huismus)
- 19 mei 2020	Kolonies, vliegroutes en foerageerplaatsen	Nestlocaties (huism, gierzw)
- 9 juni 2020	Kolonies, vliegroutes en foerageerplaatsen	-
- 20 juni 2020	Kolonies, vliegroutes en foerageerplaatsen	Nestlocaties (huism, gierzw)
- 4 juli 2020	Kolonies, vliegroutes en foerageerplaatsen	Nestlocaties (gierzwaluw)
Voorherfst (foerageerplaatsen, balts- en paarplaatsen)		
- 21 augustus 2020	Balts-, paar-, foerageer- en overwinteringsplaatsen	-
- 5 september 2020	Balts-, paar-, foerageer- en overwinteringsplaatsen	-
- 17 september 2020	Balts-, paar-, foerageerplaatsen	-

Vleermuizen

Vleermuizen zijn geïnventariseerd door middel van batdetector-onderzoek (Petterson D-240). Met de batdetector worden de, voor mensen onhoorbare, ultrasone geluiden van vleermuizen omgezet naar de voor het menselijk oor hoorbare geluiden. Soorten kunnen door de geluiden (frequentie, ritme en klank) en zichtbeelden worden onderscheiden. Door interpretatie hiervan kan tevens het gedrag afgeleid worden en kunnen onder andere verblijfplaatsen en vliegroutes van vleermuizen worden opgespoord.

Op 19 mei, 9, 20 juni en 4 juli 2020 werd geïnventariseerd naar de aanwezigheid van kolonies, vliegroutes en foerageerplaatsen van vleermuizen.

De onderzoeksronden op 21 augustus, 5 en 17 september 2020 waren gericht op de inventarisatie van

balts-, paar- en foerageerplaatsen. Omdat de onderzoeksronden op 21 augustus en 5 september 2020 doorliepen tot na middernacht was het mogelijk om ook onderzoek te doen naar gedrag dat wijst op eventuele overwinterende vleermuizen (zwermen).

Vogels met vaste rust- en verblijfplaatsen

Vogels met vaste rust- en verblijfplaatsen zijn gedurende vijf inventarisatiemomenten in het voorjaar / de voorzomer geïnventariseerd (14 maart, 4 april, 20 mei, 21 juni en 5 juli 2020). Alle bezoeken werden uitgevoerd in de avond- of ochtendschemering. Het is van belang om rond de schemering waarnemingen te doen, omdat vogels dan het meest actief zijn. Het gebied geïnventariseerd op nesten, sporen en territoriaal gedrag van vogels met vaste nestplaatsen (huismus, gierzwaluw).

3.3 Veldonderzoek C. de Bourbonstraat

Omvang

Gelet op de aard en omvang van het deelgebied Bourbonstraat zijn negen onderzoeksronden uitgevoerd op 14 maart, 4 april, 20 mei, 10, 21 juni, 5 juli, 22 augustus, 6 en 18 september 2020 met een totale onderzoeksomvang van ongeveer 28 uur. In onderstaande paragrafen wordt per soortgroep de inventarisatiemethode weergegeven. In tabel 1 wordt een overzicht gegeven van de methode per soortgroep, de inventarisatieduur en de bezoekdata. In bijlage 3 worden de omstandigheden weergegeven.

Tabel 1. Overzicht inventarisatieronden naar de aanwezigheid van vleermuizen en broedvogels met vaste rust- en verblijfplaatsen ter plaatse van en direct rond de Oudelandstraat te Dordrecht.

Datum	Vleermuizen	Vogels
Voorjaar/voorzomer (foerageer-, kolonieplaatsen en vliegroutes)		
- 14 maart 2020	-	Nestlocaties (huismus)
- 4 april 2020	-	Nestlocaties (huismus)
- 20 mei 2020	Kolonies, vliegroutes en foerageerplaatsen	Nestlocaties (huism, gierzw)
- 10 juni 2020	Kolonies, vliegroutes en foerageerplaatsen	-
- 21 juni 2020	Kolonies, vliegroutes en foerageerplaatsen	Nestlocaties (huism, gierzw)
- 5 juli 2020	Kolonies, vliegroutes en foerageerplaatsen	Nestlocaties (gierzwaluw)
Voorherfst (foerageerplaatsen, balts- en paarplaatsen)		
- 22 augustus 2020	Balts-, paar-, foerageer- en overwinteringsplaatsen	-
- 6 september 2020	Balts-, paar-, foerageer- en overwinteringsplaatsen	-
- 18 september 2020	Balts-, paar-, foerageerplaatsen	-

Vleermuizen

Vleermuizen zijn geïnventariseerd door middel van batdetector-onderzoek (Petterson D-240). Met de batdetector worden de, voor mensen onhoorbare, ultrasone geluiden van vleermuizen omgezet naar de voor het menselijk oor hoorbare geluiden. Soorten kunnen door de geluiden (frequentie, ritme en klank) en zichtbeelden worden onderscheiden. Door interpretatie hiervan kan tevens het gedrag afgeleid worden en kunnen onder andere verblijfplaatsen en vliegroutes van vleermuizen worden opgespoord.

Op 20 mei, 10, 21 juni, 5 juli 2020 werd geïnventariseerd naar de aanwezigheid van kolonies, vliegroutes en foerageerplaatsen van vleermuizen.

De onderzoeksronden op 22 augustus, 6 en 18 september 2020 waren gericht op de inventarisatie van

balts-, paar- en foerageerplaatsen. Omdat de onderzoeksronden op 22 augustus en 6 september 2020 doorliepen tot na middernacht was het mogelijk om ook onderzoek te doen naar gedrag dat wijst op eventuele overwinterende vleermuizen (zwermen).

Vogels met vaste rust- en verblijfplaatsen

Vogels met vaste rust- en verblijfplaatsen zijn gedurende vijf inventarisatiemomenten in het voorjaar / de voorzomer geïnventariseerd (14 maart, 4 april, 20 mei, 21 juni en 5 juli 2020). Alle bezoeken werden uitgevoerd in de avond- of ochtendschemering. Het is van belang om rond de schemering waarnemingen te doen, omdat vogels dan het meest actief zijn. Het gebied geïnventariseerd op nesten, sporen en territoriaal gedrag van vogels met vaste nestplaatsen (huismus, gierzwaluw).

3.4 Verantwoording

De methode voor het inventariseren van vleermuizen voldoet aan het Inventarisatie Protocol van het Netwerk Groene Bureaus (Netwerk Groene Bureaus, 2017) en de kennisdocumenten van gewone dwergvleermuis en ruige dwergvleermuis (Bij 12, 2017a,b). Van laatvlieger is geen kennisdocument beschikbaar. De onderzoeken vonden plaats bij geschikte omstandigheden. Omdat het onderzoek is uitgevoerd bij geschikte omstandigheden in een geschikte periode is het onderzoek goed uitgevoerd en geeft een goed beeld.

Het vogel- onderzoek is uitgevoerd conform de kennisdocumenten van huismus en gierzwaluw (Bij 12, 2017c, d).

3.5 Overige

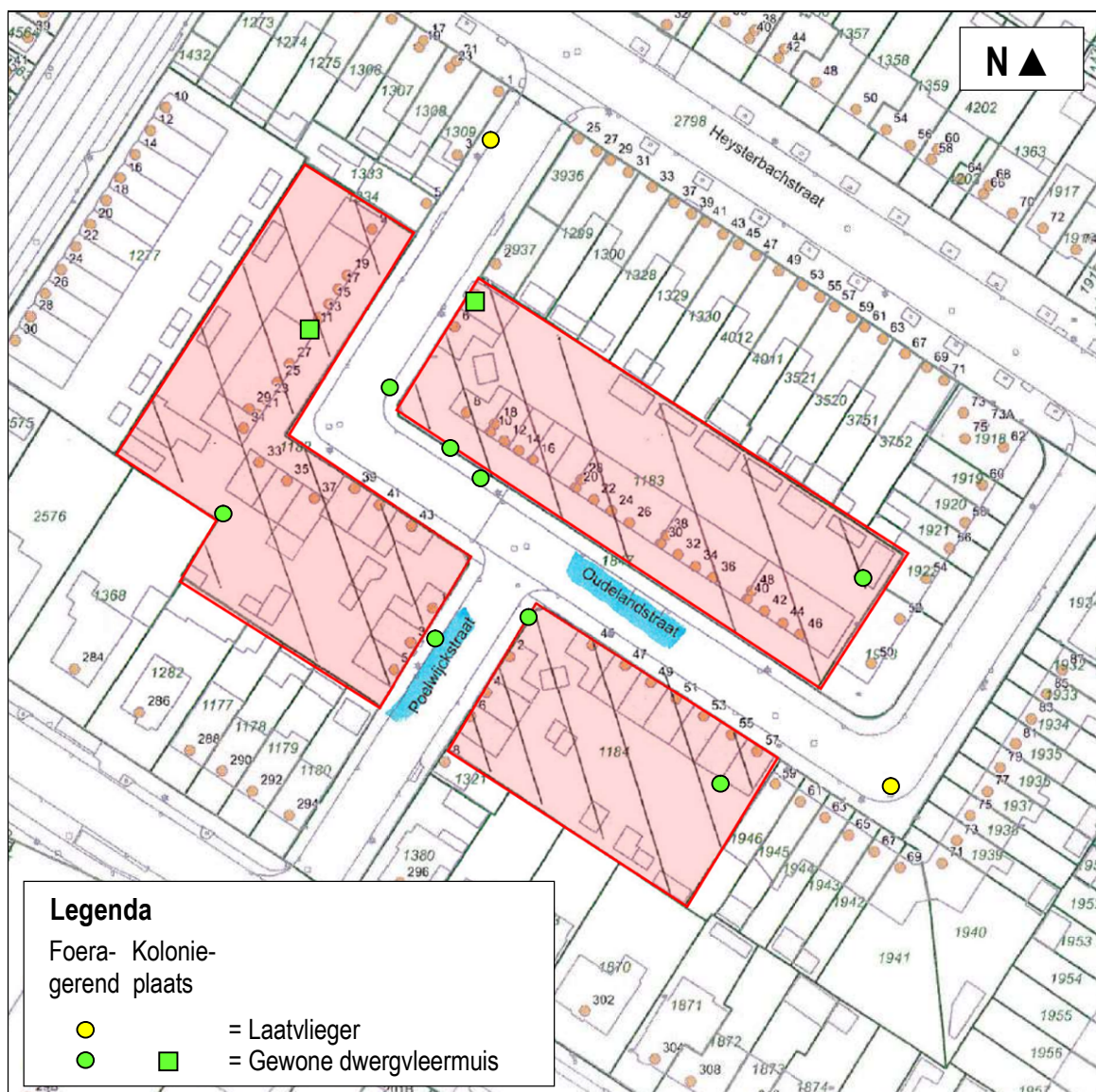
Naast huismus en gierzwaluw zijn er vogels waarvan het wenselijk om deze te inventariseren. In het stedelijk gebied betreft dit bijvoorbeeld de huiszwaluw, spreeuw en zwarte roodstaart. Dergelijke soorten staan op de lijst 5 van de van de “Aangepaste lijst jaarrond beschermde vogelnesten ontheffing Flora- en faunawet ruimtelijke ingreep” (Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie, Dienst Regelingen, 2009a. Conform de uitleg van lijst 5 waarop de dergelijke vogels staan wordt gesteld dat “nesten van vogels die weliswaar vaak terugkeren naar de plaats waar zij het hele jaar daarvoor hebben gebroed of de directe omgeving daarvan, maar wel over voldoende flexibiliteit beschikken om, als de broedplaats verloren is gegaan, zich elders te vestigen” (Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie, Dienst Regelingen, 2009b). In de uitleg wordt verder aangegeven dat categorie 5-soorten extra onderzoek vragen, ook al zijn hun nesten niet jaarrond beschermd. In de uitleg wordt daarnaast aangegeven dat categorie 5-soorten wel jaarrond beschermd zijn als zwaarwegende feiten of ecologische omstandigheden dat rechtvaardigen. Gedurende de verschillende onderzoeksronden is derhalve direct geïnventariseerd op dergelijke soorten.

4. RESULTATEN OUDELANDSTRAAT

4.1 Vleermuizen

Voorjaar/voorzomer (foerageerplaatsen, kolonieplaatsen en vliegroutes)

In het voorjaar / de voorzomer zijn gewone dwergvleermuis en laatvlieger waargenomen. De gewone dwergvleermuis is enkel (in lage dichtheid) foeragerend aangetroffen. Van laatvlieger zijn enkele dieren foeragerend aangetroffen. Van gewone dwergvleermuis zijn twee kolonies vastgesteld aan de Oudelandstraat 4 (nok) en 27 (rand dakpannen) met respectievelijk 4 en 5 dieren. Er zijn geen vliegroutes vastgesteld. Er zijn gedurende onderhavig onderzoek geen aanwijzingen van de aanwezigheid van verblijfplaatsen van de laatvlieger. Omdat de laatvlieger relatief laat in het plangebied arriveerden, is een verblijfplaats buiten het plangebied gelegen. In figuur 2 zijn de waarnemingen weergegeven.

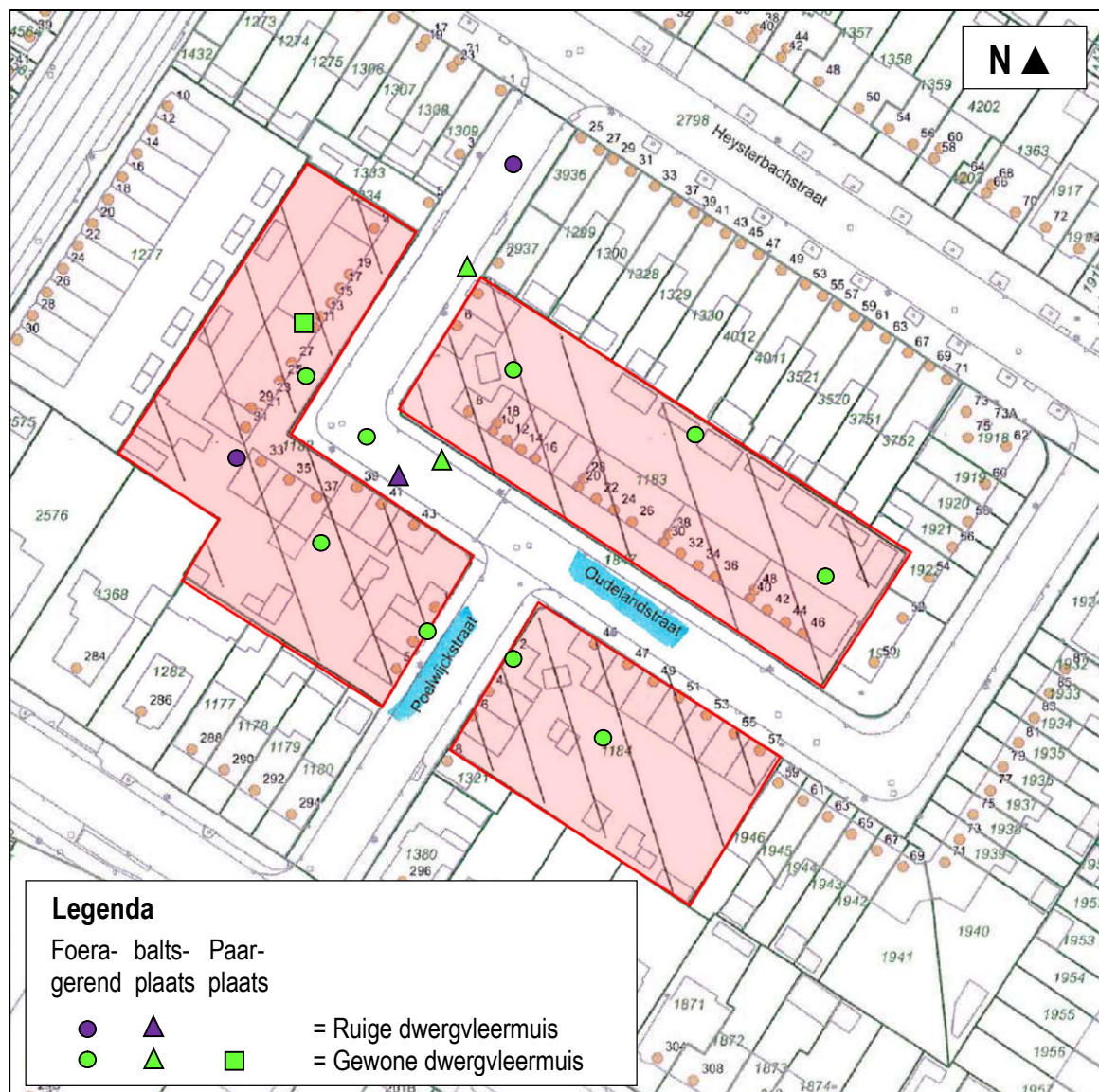
Figuur 2. Waarnemingen van vleermuizen in het voorjaar / de voorzomer van 2020 in het gebied van de Oudelandstraat te Dordrecht.

Overwinteringsplaats

Doordat de opstallen aan de Oudelandstraat te Dordrecht relatief droog zijn (door het gebruik als woonbebouwing), in hoge mate worden beïnvloed door weersinvloeden en er zowel in de het voorjaar/ de voorzomers als in de voorherfst relatief weinig vleermuizen werden vastgesteld (ook niet zwermend in de zwermperiode voorafgaand aan overwintering), kan het voorkomen van overwinterende vleermuizen in en direct rond het plangebied worden uitgesloten.

Voorherfst (foerage-, balts- en paarplaatsen)

Er zijn in de voorherfst gewone en ruige dwergvleermuizen foeragerend aangetroffen. Er zijn van deze soorten tevens balts- of paarplaatsen vastgesteld en een paarplaats van gewone dwergvleermuis (Oudelandstraat 27 (rand dakpannen)). In figuur 3 worden de waarnemingen weergegeven.

Figuur 3. Waarnemingen van vleermuizen in de voorherfst van 2020 in het gebied van de Oudelandstraat te Dordrecht.

Belang foerageergebied

Gelet op de aantallen en dichtheid van de foeragerende vleermuizen dient het gebied en directe omgeving aan de Oudelandstraat niet gezien te worden als belangrijk (primair) foerageergebied.

4.2 Broedvogels

Vogels met vaste rust- en verblijfplaatsen

Er zijn geen territoria / nesten aangetroffen van huismus of gierzwaluw. Er zijn ook geen aanwijzingen gevonden voor het voorkomen van vogels met vaste rust- en verblijfplaatsen zoals laagvliegende gierzwaluwen. In de (directe) omgeving zijn ook geen huismussen of gierzwaluwen vastgesteld. Hoog vliegend zijn wel gierzwaluwen aangetroffen maar deze zijn niet gerelateerd aan het plangebied of directe omgeving.

Overige vermeldenswaardige vogels

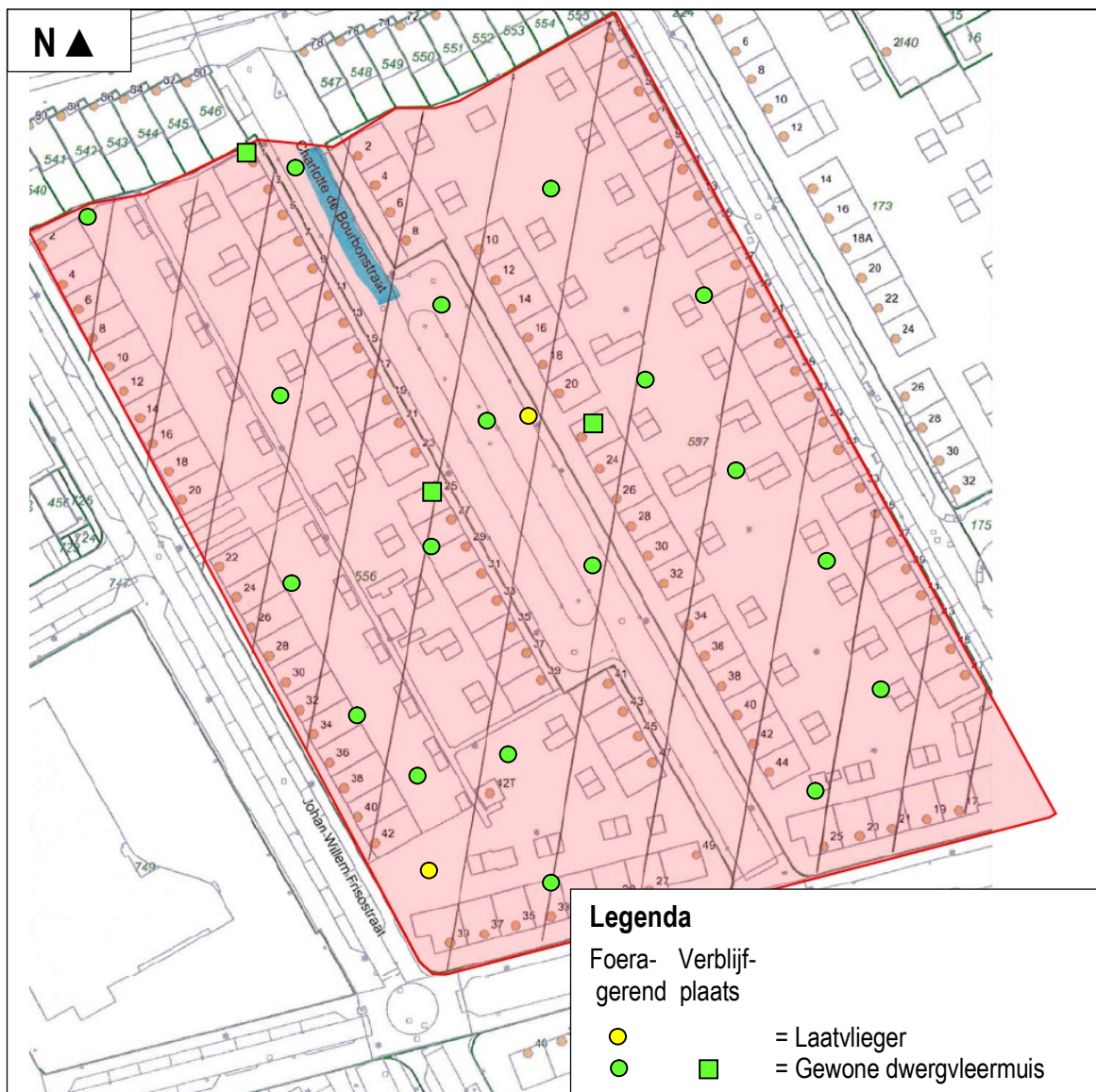
Overige vermeldenswaardige vogels zoals huiszwaluw, spreeuw en zwarte roodstaart zijn niet vastgesteld gedurende onderhavig onderzoek.

5. RESULTATEN C. DE BOURBONSTRAAT

5.1 Vleermuizen

Voorjaar/voorzomer (foerageerplaatsen, kolonieplaatsen en vliegroutes)

In het voorjaar / de voorzomer zijn gewone dwergvleermuis en laatvlieger waargenomen. De gewone dwergvleermuis is enkel (in lage dichtheid) foeragerend aangetroffen. Van laatvlieger zijn enkele dieren foeragerend aangetroffen. Er zijn geen kolonies of vliegroutes vastgesteld. Van gewone dwergvleermuis is zijn drie verblijfplaatsen vastgesteld van één of enkele dieren (alle keren aansluiting schoorstenen). Er zijn gedurende onderhavig onderzoek geen aanwijzingen van de aanwezigheid van verblijfplaatsen van de laatvlieger. Omdat de laatvlieger relatief laat in het plangebied arriveerde, is een verblijfplaats buiten het plangebied gelegen. In figuur 4 zijn de waarnemingen weergegeven.

Figuur 4. Waarnemingen van vleermuizen in het voorjaar / de voorzomer van 2020 in het gebied van de C. de Bourbonstraat te Dordrecht.

Overwinteringsplaats

Doordat de opstallen aan de C. de Bourbonstraat te Dordrecht relatief droog zijn of in hoge mate worden beïnvloed door weersinvloeden en er zowel in de het voorjaar/ de voorzomers als in de voorherfst relatief weinig vleermuizen werden vastgesteld (ook niet zwermend in de zwermperiode voorafgaand aan overwintering), kan het voorkomen van overwinterende vleermuizen in en direct rond het plangebied worden uitgesloten.

Voorherfst (foerageer-, balts- en paarplaatsen)

Er zijn in de voorherfst gewone en ruige dwergvleermuizen foeragerend aangetroffen. Van gewone dwergvleermuis zijn balts- en paarplaatsen vastgesteld. Paarplaatsen zijn aangetroffen aan de JW Frisostraat 22 en C. de Bourbonstraat 25. Er zijn geen aanwijzingen van het voorkomen van paarplaatsen van ruige dwergvleermuis zoals baltsplaatsen. In figuur 3 worden de waarnemingen weergegeven.

Figuur 5. Waarnemingen van vleermuizen in de voorherfst van 2020 in het gebied van de C. de Bourbonstraat te Dordrecht.

Belang foerageergebied

Gelet op de aantallen en dichtheid van de foeragerende vleermuizen dient het plangebied en directe omgeving van de Charlotte de Bourbonstraat te Dordrecht niet gezien te worden als belangrijk (primair) foerageergebied.

5.2 Broedvogels

Vogels met vaste rust- en verblijfplaatsen

Er zijn geen territoria / nesten aangetroffen van gierzwaluw. Rond het plantsoen is een groep huismussen aanwezig met 14 nesten in de aangrenzende bebouwing. Er zijn ook geen aanwijzingen gevonden voor het voorkomen van territoria / nesten van gierzwaluwen zoals laagvliegende (gierende) dieren. Hoog vliegend zijn wel gierzwaluwen aangetroffen maar deze zijn niet gerelateerd aan het plangebied of directe omgeving.

Figuur 6. Territoria / nesten van vogels met vaste rust- en verblijfplaatsen in 2020 in het gebied van de C. de Bourbonstraat te Dordrecht.

De huismus is een standvogel die jaarrond verblijft in het deelgebied van de C. de Bourbonstraat. Huismus heeft een beperkte actieradius. Doordat het plantsoen en de tuinen rond het plantsoen worden geruimd verdwijnt het essentiële foerageergebied van de huismus.

Overige vermeldenswaardige vogels

Overige vermeldenswaardige vogels zoals huiswaluw, spreeuw en zwarte roodstaart zijn niet vastgesteld gedurende onderhavig onderzoek.

6. CONCLUSIES

Er is het voornemen voor de sloop van woningen in een tweetal deelgebieden in de wijk Land van Valk (Oudelandstraat) en Nieuw Krispijn (Charlotte de Bourbonstraat) te Dordrecht. Op grond hiervan is een gericht veldonderzoek uitgevoerd naar het gebruik van vleermuizen en vogels met vaste rust- en verblijfplaatsen in en direct rond deze deelgebieden.

Uit de resultaten van het onderzoek komt naar voren dat in en direct rond de deelgebieden laatvlieger, gewone en ruige dwergvleermuis en foerageren en vliegen in lage dichtheid. Laatvlieger komt zeer beperkt voor in beide deelgebieden. Gedurende en na realisatie van de plannen kunnen de vleermuizen er blijven foerageren en vliegen. Het plangebied is geen essentieel foerageergebied en door / direct rond het plangebied lopen geen vliegroutes. In de omgeving zijn ook voldoende alternatieve foerageergebieden aanwezig. De gewone dwergvleermuis is daarnaast beperkt verstoring gevoelig.

Verblijfplaatsen gierzwaluw en andere vermeldenswaardige vogels zijn niet vastgesteld in de deelgebieden Charlotte de Bourbonstraat en Oudelandstraat. Negatieve effecten op gierzwaluw en andere vermeldenswaardige vogels worden derhalve uitgesloten.

Daarnaast gaan met de werkzaamheden vaste rust- en verblijfplaatsen van gewone dwergvleermuis en ruige dwergvleermuis verloren in het deelgebied Oudelandstraat en vaste rust- en verblijfplaatsen van gewone dwergvleermuis en huismus gaan verloren in het deelgebied C. de Bourbonstraat (zie tabel 2 en 3 voor respectievelijk de Oudelandstraate en de C. de Bourbonstraat). Op grond hiervan is een ontheffing Wet natuurbescherming vereist voor de gewone dwergvleermuis, ruige dwergvleermuis en huismus voor aanvang van de werkzaamheden..

De zorgplicht blijft onverkort van kracht. Deze zorgplicht houdt in dat iedereen voldoende zorg in acht moet nemen voor alle in het wild levende dieren, inclusief hun leefomgeving en voor alle planten en hun groeiplaats. Dit artikel is derhalve ook gericht op het voorkomen van doden en verwonden van algemene soorten. Voor- en gedurende de uitvoering dient hiermee rekening gehouden te worden.

Tabel 2. Overzicht resultaten onderzoek ter plaatse van en direct rond de Oudelandstraat te Dordrecht.

	Essentieel foerageergebied	Vliegroutes	Verblijfplaatsen	Kolonies	Baltpplaatsen	Paarplaatsen	Territoria / nesten	Ontheffingsaanvraag WNB
Vleermuizen								
Laatvlieger	-	-	-	-	-	-		
Gewone dwergvleermuis	-	-	-	+	+	+		+
Ruige dwergvleermuis	-	-	-	-	+	-		+
Vogels met vaste rust- en verblijfplaatsen								
Huismus	-						-	-
Gierzwaluw	-						-	-
Overige vogels								
Huiszwaluw	-						-	-
Spreeuw	-						-	-
Gekraagde roodstaart	-						-	-

Tabel 3. Overzicht resultaten onderzoek ter plaatse van en direct rond de C. de Bourbonstraat te Dordrecht.

		Essentieel foerageergebied	Vliegroultes	Verblijfplaatsen	Kolonies	Baltpplaatsen	Paarplaatsen	Territoria / nesten	Onttreffingsaanvraag WNB
Vleermuizen									
	Laatvlieger	-	-	-	-	-	-	-	-
	Gewone dwergvleermuis	-	-	+	-	+	+		+
	Ruige dwergvleermuis	-	-	-	-	-	-		-
Vogels met vaste rust- en verblijfplaatsen									
	Huismus	+						+	+
	Gierzwaluw	-						-	-
Overige vogels									
	Huiszwaluw	-						-	-
	Spreeuw	-						-	-
	Gekraagde roodstaart	-						-	-

GERAADPLEEGDE LITERATUUR

Bij 12, 2017. Kennisdocument gewone dwergvleermuis, Utrecht.

Bij 12, 2017. Kennisdocument ruige dwergvleermuis, Utrecht.

Bij 12, 2017. Kennisdocument huismus, Utrecht.

Bij 12, 2017. Kennisdocument gierzwaluw, Utrecht.

EEG, 1979. Richtlijn 79/43/EEG inzake het behoud van de Vogelstand. Publicatieblad Europese Gemeenschap, nummer L. 103.

EEG, 1992. Richtlijn 92/43/EEG inzake de instandhouding van wilde flora en fauna. Publicatieblad van de Europese Gemeenschap, nummer L. 206/7.

Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Visserij, 2009. Rode lijsten diverse soortgroepen.

Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Voedselkwaliteit, 2017. Rode lijsten diverse soortgroepen.

Ministerie Economische zaken, 2016. Wet van 16 december 2015, houdende regels ter bescherming van de natuur (Wet natuurbescherming). Staatsblad van het Koninkrijk der Nederlanden 2016, 1-34.

Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Voedselkwaliteit, Dienst Regelingen, 2009a. Aangepaste lijst jaarrond beschermde vogelnesten ontheffing Flora- en faunawet ruimtelijke ingreep. Ministerie van LNV (Dienst Regelingen), Den Haag.

Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Voedselkwaliteit, Dienst Regelingen, 2009b. Uitleg aangepaste beoordeling ontheffing ruimtelijke ingrepen Flora- en faunawet. Ministerie van LNV (Dienst Regelingen), Den Haag.

Netwerk Groene Bureaus, 2017. Vleermuisinventarisatie-protocol; Introductie, toelichting en tabel. Odijk.

BIJLAGEN

1 BEGRIPPEN

Baltsplaats	Plaats waar een vleermuis al roepend rondvliegt in de herfst en die doorgaans wordt verdedigd tegen andere mannetjes.
Foerageergebied	Een gebied waar een vleermuis of een groep van vleermuizen foerageert. Dat gebied wordt regelmatig bezocht door vleermuizen om in te foerageren en dat doorgaans meerdere foerageerplaatsen kent die langere tijd worden gebruikt.
Foerageerplaats	Plek (jachtplek) waar wordt gejaagd door vleermuizen. De plek kan in de directe omgeving van de kolonieplaats liggen maar ook kilometers verderop.
Kolonie	Groep vleermuizen (kleine groep mannetjes of meestal grotere groep vrouwtjes, soms gemengd (soorten, geslacht)) die in het voorjaar tot de herfst bijeen blijven. De groep kan zich vestigen in gebouwen (in spouwmuren of onder daklijsten e.d.) of bomen (spechtengaten, scheuren). Een groep vrouwelijke vleermuizen wordt ook wel aangeduid als een kraamkolonie. In zo'n groep worden jongen geboren en grootgebracht. Een kolonie maakt vaak gebruik van meerdere verblijfplaatsen die soms gelijktijdig worden gebruikt.
Migratieroute	Een vaste route van zomerverblijfplaats naar winterverblijfplaats en visa versa (zie ook vliegroute) of een route in een andere tijd; bijvoorbeeld tussen foerageerplaatsen.
Paarplaats	Territorium van territoriale mannetjes. Voor de ruige dwergvleermuis en de rosse vleermuis is dit doorgaans te vinden in boomholten. Voor de laatvlieger en de dwergvleermuis is dit te vinden in gebouwen. Voor de watervleermuis is dit te vinden in bomen en later, tegen de winter, zijn ze te vinden in overwinteringverblijven. Het mannetje vormt een harem met meerdere vrouwtjes. De paartijd valt in de herfst (uitgezonderd de grootoorvleermuis waarbij het in april valt (vroeg voorjaar). De hier geschetste situatie van de paring wordt in dit rapport omschreven als "herfst situatie".
Verblijfplaats	Een object (huis, boom, bunker, grot, kast en dergelijke) waarin een of meerdere vleermuizen verblijven (overdag of 's winters permanent).
Vliegroute	Route die door vleermuizen elke avond wordt gebruikt om van de kolonieplaats naar foerageergebied te vliegen en visa versa (zie ook migratieroute). Vrouwtjes met jongen keren soms midden in de nacht terug om de jongen te zogen en gebruiken dan de route. Vliegroutes liggen over het algemeen langs lijnvormige (landschaps)elementen als bomenlanen, huizenrijen e.d. De functies zijn beschutting bij winderig en koud weer, oriëntatie in verband met de echolotatie-geluiden en het vinden van voedsel.
Vorbijvliegend	Vleermuizen die voorbijvliegen, niet via een vaste route. Het betreft meestal zwervers of trekkers.
Zwermen	Direct na het uitvliegen, naar vooral voor het invliegen bij een kolonie zwermt een deel van de kolonie rond de kolonieplaats. Zwermgedrag is derhalve een indicatie voor een eventuele kolonieplaats.
Winterverblijfplaats	Een verblijfplaats waar in de winter een of meerdere vleermuizen in winterslaap (hybernation) gaan. Deze ruimte is doorgaans donker, heeft een hoge luchtvochtigheid en

temperatuurwisselingen zijn nihil.

Zomerverblijfplaats Een verblijfplaats die gebruikt wordt door vleermuizen die niet in winterslaap zijn waarvan niet aangetoond is dat het een kraamverblijfplaats dan wel een paarverblijfplaats is. In sommige gevallen vormen bijvoorbeeld mannetjes kleine groepjes.

2 VOORWAARDEN

Adviesbureau Mertens BV (ingeschreven in het handelsregister onder nummer 09110429) richt zich op de inventarisatie van natuur- en landschapswaarden en de eventuele effecten van plannen of projecten op deze waarden. Vaak wordt daarom getoetst aan de geldende wet- en regelgeving.

Dieren en planten kunnen zich vestigen na onderzoek en ook is er een mogelijkheid, dat ondanks onderzoek dieren zich verborgen houden of dat planten niet zijn opgekomen in een bepaald jaar doordat het bijvoorbeeld een droog of koud voorjaar is. Ook komt het zeer soms voor dat wilde dieren zich anders gedragen in bepaalde situaties zoals op plaatsen waar veel mensen komen, waar veel geluid is of veel lichtverstrooiing. Daarom heeft Adviesbureau Mertens BV een inspanningsverlichting en geen resultaatverplichting bij inventarisaties. Adviesbureau Mertens BV is niet aansprakelijk voor het zich verborgen houden, nadien vestigen of verplaatsen van soorten.

Zoals bovenstaand weergegeven wordt getoetst aan de geldende wet- en regelgeving. Een plan of project wordt met de grootste zorg getoetst door Adviesbureau Mertens BV. De geldende interpretatie van de wet- en regelgeving is aan verandering onderhevig en sinds de decentralisatie van bevoegde gezagen treden er ook regionale verschillen op. Adviesbureau Mertens BV is niet verantwoordelijk voor veranderde interpretatie van de wet- en regelgeving.

Na verrichtte werkzaamheden worden projecten soms overgedragen of wordt er op een andere manier invulling gegeven aan de uitvoering. Adviesbureau Mertens BV is niet aansprakelijk voor gevolgschade, of schade welke voortvloeit uit toepassingen van de resultaten van de werkzaamheden of andere gegevens afkomstig van Adviesbureau Mertens BV. De opdrachtgever vrijwaart Adviesbureau Mertens BV voor aansprakelijkheid van derden als gevolg van deze toepassingen.

Omdat dieren en planten zich verplaatsen, zich kunnen vestigen na onderzoek en de geldende interpretatie van wet- en regelgeving aan verandering onderhevig is, is een onderzoek twee jaar geldig. Na twee jaar dient een onderzoek en/of advies geactualiseerd te worden. De opdrachtgever is hiervoor zelf verantwoordelijk.

De interpretatie van wet- en regelgeving kan zijn gewijzigd na advies, de situatie kan veranderd zijn en daarnaast dient voldaan te worden aan de Zorgplicht van bijvoorbeeld de Wet natuurbescherming. Tijdig maar in ieder geval voorafgaand van start van eventueel fysieke werkzaamheden dient de initiatiefnemer / uitvoerder zich daarom opnieuw op de hoogte te stellen van eventueel aanwezige natuur- en landschapswaarden in en rond een plangebied en hoe hiermee moet worden omgegaan. Voor uitvoer dienen natuur- en landschapswaarden en eventueel gewijzigde situaties in kaart gebracht te worden en dient nagegaan te worden hoe hiermee moet worden omgegaan.

Adviesbureau Mertens BV is niet aansprakelijk voor indirecte en/of gevolgschade, waaronder mede wordt verstaan gederfde winst en schade als gevolg van bedrijfstagnatie.

Inzake schadevergoeding geldt bij een toerekenbare tekortkoming van Adviesbureau Mertens BV een aansprakelijkheidsbedrag van maximaal drie maal de opdrachtwaarde.

3 ONDERZOEKS OMSTANDIGHEDEN

Oudelandstraat te Dordrecht

Datum (2020)	Tijd (uur)	Duur (uur)	Temperatuur (°C)	Neerslag (mm)	Wind (bft)
- 13 maart 2020	08.00-10.00	2	10	Geen*	2
- 3 april 2020	08.00-10.00	2	10	Geen	2
- 19 mei 2020	20.00-00.00	4	18	Geen	2
- 9 juni 2020	03.00-05.00	2	15	Geen	2
- 20 juni 2020	20.30-00.30	4	20	Geen	2
- 4 juli 2020	20.30-00.30	4	18	Geen*	2
- 21 augustus 2020	22.00-02.00	4	22	Geen	2
- 5 september 2020	22.00-02.00	4	20	Geen*	2
- 17 september 2020	22.00-24.00	2	18	Geen	2

* Niet gedurende onderzoek

C. de Bourbonstraat te Dordrecht

Datum (2020)	Tijd (uur)	Duur (uur)	Temperatuur (°C)	Neerslag (mm)	Wind (bft)
- 14 maart 2020	08.00-10.00	2	18	Geen	2
- 4 april 2020	08.00-10.00	2	10	Geen	2
- 20 mei 2020	20.00-00.00	4	18	Geen	2
- 10 juni 2020	03.00-05.00	2	15	Geen	2
- 21 juni 2020	20.30-00.30	4	20	Geen	2
- 5 juli 2020	20.30-00.30	4	21	Geen	2
- 22 augustus 2020	22.00-02.00	4	22	Geen	2
- 6 september 2020	22.00-02.00	4	19	Geen	2
- 18 september 2020	22.00-24.00	2	18	Geen	2

* Niet gedurende onderzoek

Adviesbureau

Mertens B.V.

Telefoon (06) 29 45 84 56

E-mail info@adviesbureau-mertens.nl

Advies op het gebied van natuur, ruimtelijke ordening en natuurwetgeving.

Adviesbureau

Mertens B.V.

**ACTIVITEITENPLAN TEN BEHOEVE VAN AANVRAAG
ONTHEFFING WET NATUURBESCHERMING VOOR
CHARLOTTE DE BOURBONSTRAAT TE DORDRECHT**

Advies op het gebied van natuur, ruimtelijke ordening en natuurwetgeving.

Eindrapport

ACTIVITEITENPLAN TEN BEHOEVE VAN AANVRAAG ONTHEFFING WET NATUURBESCHERMING VOOR CHARLOTTE DE BOURBONSTRAAT TE DORDRECHT

rapportnummer 2020.3761a

januari 2021

In opdracht van:
Gebroeders St Nicolaas Sloopwerken B.V.
Bunsenstraat 61
3316 GC Dordrecht

Adviesbureau Mertens B.V.
Bureau voor natuur, ruimtelijke
ordening en natuurwetgeving

 Utrechtseweg 120, 6871 DV Renkum
 06-29458456

 info@adviesbureau-mertens.nl
 www.adviesbureau-mertens.nl

© Adviesbureau Mertens BV, Renkum, 2021.

Deze rapportage mag zonder schriftelijke toestemming vrij worden vermenigvuldigd. De verzamelde data zijn alleen te gebruiken voor het hier geschetste onderzoek en mogen niet voor andere doeleinden worden gebruikt.

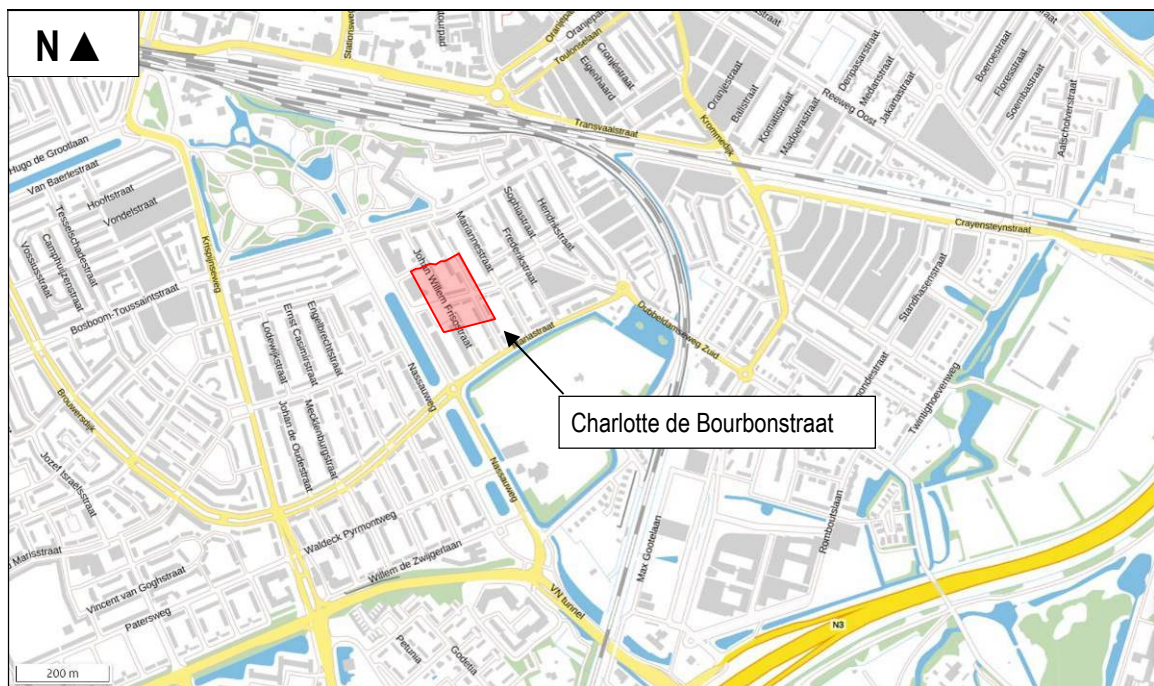
INHOUDSOPGAVE

1 INLEIDING	2
1.1 INLEIDING.....	2
1.2 AANLEIDING	2
1.3 DOEL	3
1.4 DE PLANNEN EN PLANNING.....	3
1.5 OPBOUW ACTIVITEITENPLAN.....	3
2. ECOLOGIE.....	5
2.1 GEWONE DWERGVLEERMUIS	5
2.2 HUISMUS	6
3 HUIDIGE SITUATIE	8
3.1. HET PLANGEBIED.....	8
3.2 VERBLIJFPLAATSEN GEWONE DWERGVLEERMUIS.....	9
3.3 VERBLIJFPLAATSEN HUISMUS.....	11
4 BELANG	13
4.1 VOORWAARDEN ONTHEFFING.....	13
4.2 ALTERNATIEVEN	13
4.3 BELANG	13
4.4 STAAT VAN INSTANDHOUDING	15
5 MITIGERENDE EN COMPENSERENDE MAATREGELEN	19
5.1 GEWONE DWERGVLEERMUIS	19
5.2 HUISMUS	21
6 CONCLUSIE	25
GERAADPLEEGDE LITERATUUR.....	26

1 INLEIDING

1.1 Inleiding

Er is het voornemen voor de herontwikkeling van de woningen rond de Charlotte de Bourbonstraat te Dordrecht. Op basis van een inventarisatie is bepaald dat de gewone dwergvleermuis en de huismus verblijfplaatsen hebben in de te amoveren opstallen (Adviesbureau Mertens, 2020). De gewone dwergvleermuis en de huismus zijn diersoorten waarvan de verblijfplaatsen jaarrond zijn beschermd is via de Wet natuurbescherming. In het kader van het voorkomen van overtreding van verbodsbepalingen uit de Wet natuurbescherming moeten bij de geplande ingreep voor de gewone dwergvleermuis en de huismus mitigerende maatregelen worden getroffen. Dat zijn maatregelen die erop gericht zijn negatieve effecten op de gewone dwergvleermuis en de huismus zoveel mogelijk te voorkomen dan wel te verzachten. Op grond hiervan is aan Adviesbureau Mertens BV te Wageningen gevraagd om een plan op te stellen hoe verder omgegaan dient te worden met het de aanwezigheid van de gewone dwergvleermuis en de huismus. In onderhavig rapport wordt verslag gedaan van dit zogenaamde activiteitenplan.

Figuur 1. Globale ligging van het plangebied aan de Charlotte de Bourbonstraat te Dordrecht.

1.2 Aanleiding

Het plangebied is gelegen aan de Charlotte de Bourbonstraat te Dordrecht. Dit gebied bestaat uit rijbebouwing met voor- en achtertuinten. Het plan behelst de realisatie van een nieuwbouwproject bestaande uit nieuwbouwwoningen. Om dit te kunnen realiseren moeten de huidige opstallen worden gesloopt en het plangebied bouwrijp gemaakt worden. Stijgende energieprijzen en een steeds groter klimaatprobleem maken dat er hard aan de slag moet gegaan worden met het verduurzamen van de woningen. Zo'n 95% van alle woningeigenaren in Nederland heeft een onnodig hoge energierekening. Amoveren en duurzame nieuwbouw heeft hierbij de voorkeur. Daarbij komt dat de maatschappelijke eisen die gesteld worden aan woonbebouwing in het stedelijk gebied onderstrepen het amoveren van de opstallen om nieuwbouw te realiseren.

1.3 Doel

De voorliggende rapportage beschrijft de handelingen die moeten worden uitgevoerd om negatieve effecten op de gewone dwergvleermuis en de huismus zoveel mogelijk te voorkomen dan wel te verzachten. Het rapport beantwoordt de volgende vragen:

- In welke periode dient de ingreep te worden uitgevoerd om negatieve effecten op de gewone dwergvleermuis en de huismus zoveel mogelijk te voorkomen?
- Welke aanpassingen in de werkwijze tijdens de ingreep kunnen negatieve effecten op de gewone dwergvleermuis en de huismus zoveel mogelijk voorkomen?
- Welke voorwaarden moeten aan de ingreep gesteld worden om de functionaliteit van het leefgebied voor de gewone dwergvleermuis en de huismus te behouden?

1.4 De plannen en planning

De plannen voorzien in het amoveren van alle opstallen in het plangebied. Hierna zal het gebied bouwrijp worden gemaakt en worden voorzien van de appartementen met bijbehorende voorzieningen zoals parkeren. Hierbij wordt de volgende planning aangehouden:

Februari-juli 2021	Ontheffingsaanvraag
Februari 2021	Realiseren alternatieven
Tot oktober 2021	Verhuizing bewoners
Oktober – december 2021	Start / amoveren
Januari 2023	Oplevering

Deze planning is afhankelijk van het feit of er nog een bezwaar wordt gemaakt op de afgegeven omgevingsvergunning / Wet natuurbescherming. Derhalve is gesteld om de aanvraag door te laten lopen tot december 2024.

1.5 Opbouw activiteitenplan

In hoofdstuk 2 wordt de ecologie van huismus en gewone dwergvleermuis beschreven en in hoofdstuk 3 wordt een korte samenvatting gegeven over de huidige situatie ten aanzien van de gewone dwergvleermuis en de huismus. Vervolgens wordt in hoofdstuk 4 de ingreep en het belang besproken. In hoofdstuk 5 worden mitigerende en compenserende maatregelen weergegeven. Tot slot wordt in hoofdstuk 6 een conclusie weergegeven.

Figuur 2. Plansituatie van de Charlotte de Bourbonstraat te Dordrecht.

2. ECOLOGIE

2.1 Gewone dwergvleermuis

Uiterlijk en gedrag

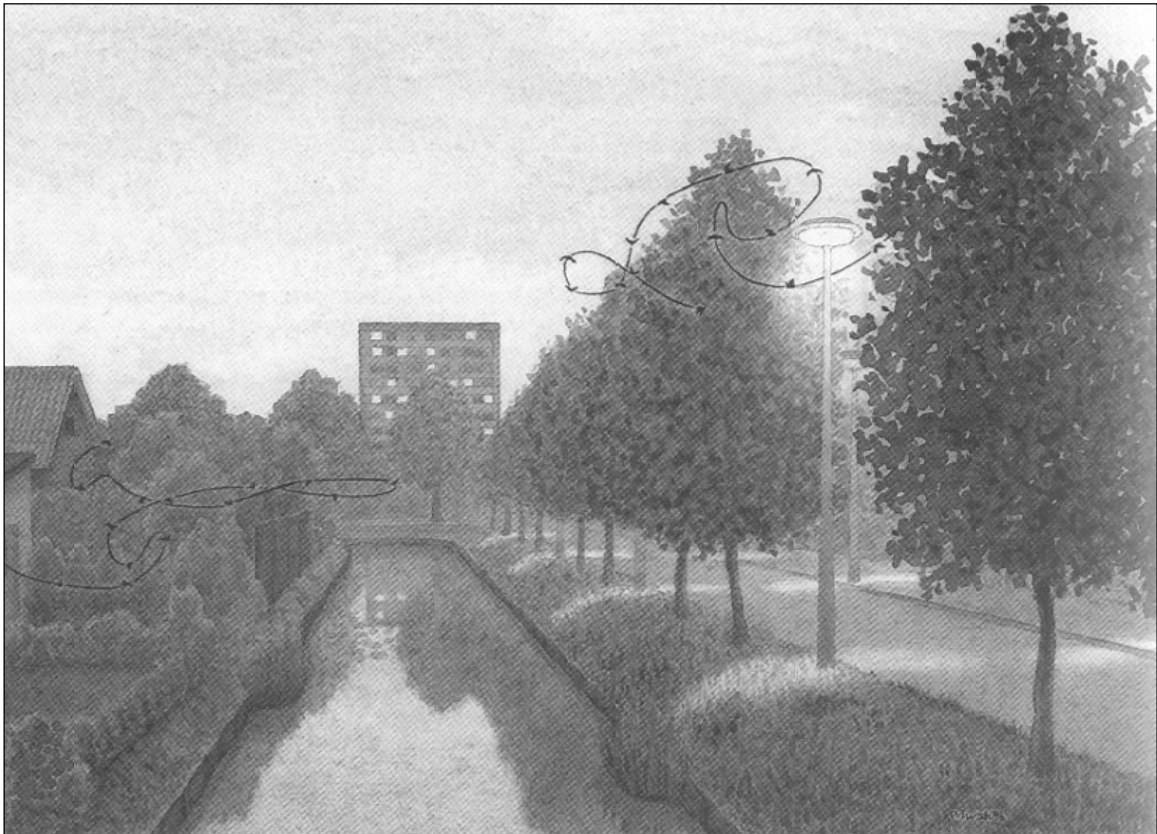
De gewone dwergvleermuis (*Pipistrellus pipistrellus*) is de "dwerg" onder de vleermuizen; hij is zo klein dat hij in een luciferdoosje past. Het gewicht is 3,5 tot 9 gram en heeft een spanwijdte van ongeveer 20 centimeter. De gewone dwergvleermuis is de talrijkste soort van Nederland en wordt overal aangetroffen met een opgaande structuur als bebouwing en bomen. Hierbij is bebouwing een vereiste omdat de gewone dwergvleermuis uitsluitend verblijft in gebouwen (Glas, 1986, Limpens, e.a.1997). Zowel in de winter als in de zomer verblijft een gewone dwergvleermuis derhalve in gebouwen. Soms verblijven gewone dwergvleermuizen zelfs jaarrond in een zelfde verblijf (Maier, 1992). In ieder geval ligt de afstand tussen zomer- en wintergebied niet ver uit elkaar; voor 95% van de gewone dwergvleermuis ligt zowel het zomer- als winterverblijf binnen een gebied met een straal van 15 kilometer (Grimbergen & Bork, 1978). In Nederland zijn echter maar weinig overwinteringsplaatsen van gewone dwergvleermuis bekend (Limpens, e.a. 1997). Mogelijk komt dit doordat een deel van de populatie verspreidt overwinterd.

Kraamkolonies van gewone dwergvleermuizen bestaan doorgaans uit enkele tientallen dieren. Kolonies van gewone dwergvleermuis verblijven overdag, gedurende het zomerseizoen, in kleine ruimten als spouwmuren of onder daklijsten. In mei worden de kolonies van gewone dwergvleermuis gevormd om rond eind juli weer geleidelijk uiteen te vallen (Bekkering & Ridder, 1971, Maier, 1992). Zodra de jongen volgroeid zijn, verdwijnen de volwassen vrouwtjes uit de kolonie om de kolonies van mannetjes op te zoeken om te paren. De paring vindt in de herfst plaats, in tegenstelling tot de meeste andere zoogdieren. Deze mannetjes leven solitair of in kleine groepjes, meestal in de buurt van kraamkolonies. Met name in augustus en september zijn de mannetjes van gewone dwergvleermuis dan solitair.

In de periode tussen winter- en zomerverblijfplaatsen bezoeken gewone dwergvleermuizen zogenaamde "tussenkwartieren". Grote groepen dieren veroorzaken dan een invasie in een gebouw (Limpens e.a., 1987, Kapteyn, 1995).

Foeragegedrag en voedselkeuze

Gewone dwergvleermuizen zijn vliegende zoogdieren die zich voeden met insecten. Per nacht wordt een grote hoeveelheid voedsel gegeten. Dit ligt aanzienlijk hoog doordat het lichaamsgewicht vrij laag ligt ten opzichte van het lichaamsoppervlak en de activiteit. De dwergvleermuis jaagt op kleine insecten, voornamelijk mugjes en schietmotten, maar ook motten en gaasvliegen. Ze vangen geregeld meer dan driehonderd insecten per nacht. Dwergvleermuizen jagen in de beschutting van bebouwde omgeving en bijvoorbeeld langs straatlantaarns. Dwergvleermuizen worden eveneens veelal aangetroffen in of direct nabij groene gebieden als parken, bossen en lanen e.d.. De voorkeur voor hoge begroeiing blijkt vooral in het cultuurlandschap. Zo jagen ze vooral bij lijnvormige elementen zoals bomenrijen, houtwallen, holle wegen, en dijken met boombeplanting, maar ook bij erfbeplantingen en windsingels rondom boerderijen of bosjes rondom bebouwingskernen (Limpens e.a., 1997). Water is hierbij een mede belangrijke factor in de kwaliteit van het foeragegebied.

Figuur 3. Beeld van het foerageergedrag van gewone dwergvleermuis (naar: Limpens e.a., 1997).

Verblijfplaatsen

Als de schemering valt verlaten gewone dwergvleermuizen de kolonieplaatsen en gaan via vaste routen, de vliegrouten, naar de foerageerplaatsen. Gewone dwergvleermuizen foerageren gemiddeld binnen een straal van 1,5 tot 2 kilometer (tot maximaal 5 kilometer) van de kolonie (Recey & Swift, 1985). Gedurende de nacht jagen ze op verschillende plaatsen en tussen deze plaatsen op de vliegroutes; daarom zijn lijnvormige landschapselementen voor de gewone dwergvleermuis een favoriete plaats om te foerageren (Kowalski & Lesinski, 1990, Limpens & Kapteyn, 1991). Daarbij komt dat kleine insecten langs opgaande begroeiing veel meer voorkomen dan in open agrarische gebieden (Karg & Ryszkowski, 1985, Lewis, 1969). Opgaande lijnvormige landschapselementen voor de gewone dwergvleermuis zijn derhalve van wezenlijke waarde. In Zwolle en in Enschede maken bijvoorbeeld gewone dwergvleermuizen gebruik van Parkachtige structuren als foerageerroute naar het buitengebied langs de stadsrand (Kapteyn & Martens, 1991, Martens, & Mostert, 1990).

2.2 Huismus

De huismus is een standvogel die jaarrond in een gebied verblijft. Mussen zijn sociale vogels en leven dan ook in groepen. De hele dag onderhouden ze sociale contacten door voortdurend te tjiipen. In de directe nabijheid van de nestplaats zoeken huismussen hun voedsel, dat voornamelijk uit bessen en zaden bestaat, op de grond. Daarbij hippen ze op een karakteristieke manier, als een stuitende pingpongbal, in het rond. Huismussen stellen prijs op een rommelige menselijke omgeving, met struikgewas, schuren, weilanden met vee, gemorst graan en zo verder. Het nest wordt gemaakt in holten van bomen, in nestkasten, onder dakpannen en in gaten en kieren van gebouwen. Het slordige nest

bestaat uit takjes, stro, veertjes en (honden- en katten)haren. Broedt van eind maart tot in augustus. De huismus heeft 2 tot 3 legfels per broedseizoen met elk 4-6 eieren.

De stand van de huismus is in de afgelopen twintig jaar meer dan gehalveerd. Ook in omliggende landen gaat het aantal huismussen achteruit. Op grond hiervan is de soort geplaatst op de Rode lijst van bedreigde diersoorten (LNV, 2009, EZ, 2017). De oorzaken zijn waarschijnlijk divers. Vermoedelijk speelt de afname van met kruiden begroeide overhoekjes en braaklandjes een rol. Daarin komen insecten voor die de mussen voor hun jongen nodig hebben. Vooral in binnensteden is er nog weinig braakland over en de afstand van de binnensteden tot zulke terreinen aan de rand van steden wordt steeds groter door groeiende steden. Misschien speelt ook de groot onderhoud van oude steden een rol doordat het moeilijker wordt om nesten te maken in de nieuwe daken. Daarnaast worden de predatie door huiskatten en sperwers als oorzaken van de achteruitgang genoemd.

De verspreiding van de huismus is echter stabiel. De huismus komt nagenoeg over heel Nederland voor. Overal waar enige bebouwing is, wordt de soort aangetroffen. Ook rond Breda leeft de soort nog in ruime mate.

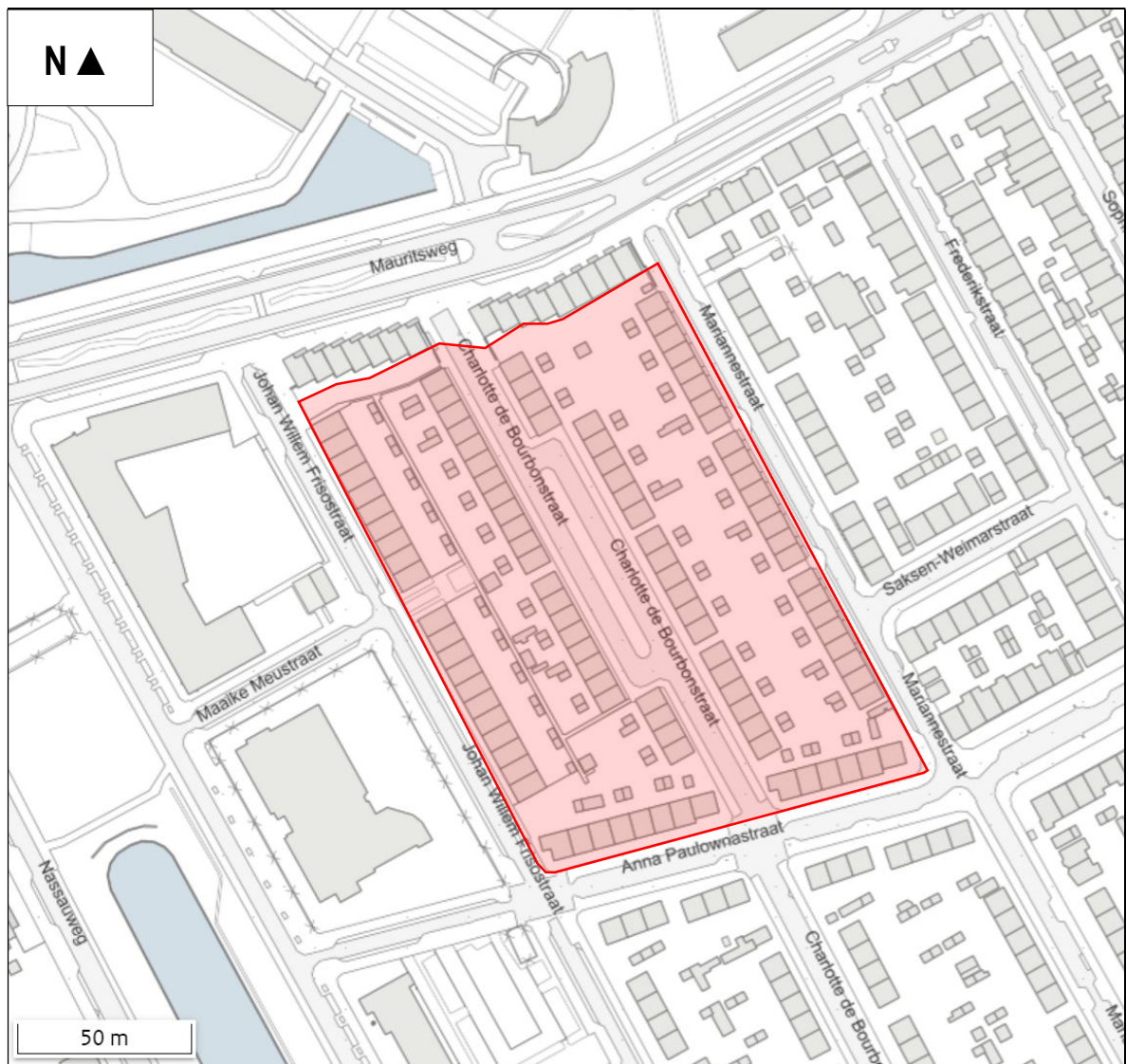
De nestlocaties van de huismus zijn ook buiten het broedseizoen beschermd omdat deze nestlocaties jaarrond worden gebruikt en derhalve beschouwd worden als een vaste rust- en verblijfplaats.

(Bronnen; Wikipedia, vogelbescherming.nl).

3 HUIDIGE SITUATIE

3.1. Het plangebied

Zoals weergegeven is het plangebied gelegen rond de Charlotte de Bourbonstraat (zie figuur 4). Dit gebied bestaat uit woonbebouwing; het betreft rijwoningen met voor- en achtertuinen (zie figuur 5). Het totaal aantal woningen in het plangebied betreft 105 en zijn gelegen aan de Charlotte de Bourbonstraat, Johan Willem Frisostraat, Mariannestraat en de Anna Paulownastraat. De lichte van het plangebied is ca. 150 meter en de breedte is ca. 105 meter. De woningen bezitten allemaal dakpannen en hebben schuurtjes in de achtertuinen (zie figuur 5).

Figuur 4. Beeld van het plangebied aan de Charlotte de Bourbonstraat te Dordrecht (rood).

Figuur 5. Foto-impressie van het plangebied van de Charlotte de Bourbonstraat te Dordrecht (google).

3.2 Verblijfplaatsen gewone dwergvleermuis

Voorjaar / voorzomer

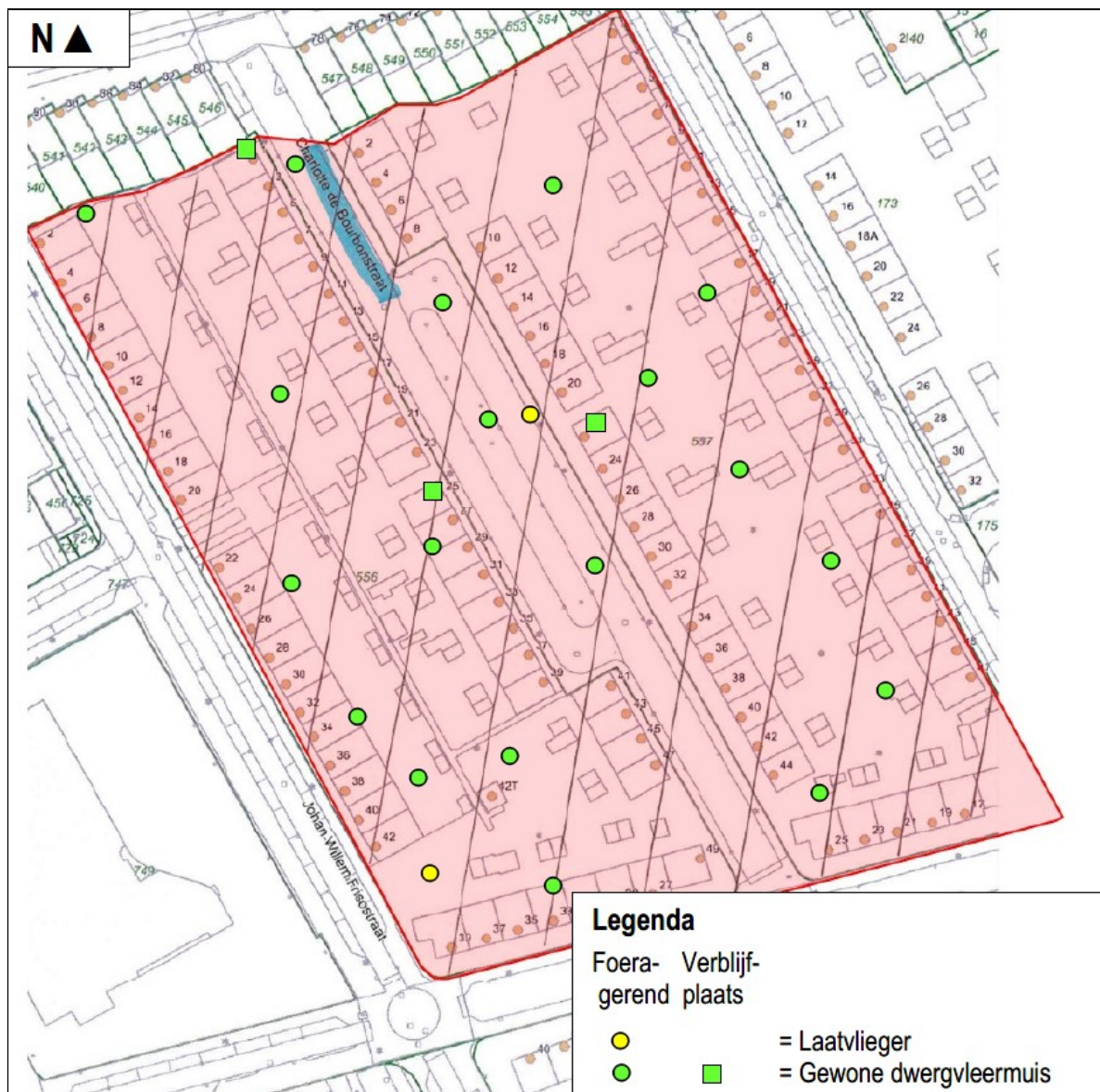
Van gewone dwergvleermuis zijn drie verblijfplaatsen vastgesteld van één of enkele dieren (alle keren aansluiting schoorstenen; zie figuur 6).

Het betreft:

- Charlotte de Bourbonstraat nummer 1,
- Charlotte de Bourbonstraat nummer 22,
- Charlotte de Bourbonstraat nummer 25.

Figuur 6. Voorbeeld van een verblijfplaatsen van de gewone dwergvleermuis in 2020 (Adviesbureau Mertens, 2020) ter plaatse in het plangebied van de Charlotte de Bourbonstraat te Dordrecht.

Figuur 7. Waarnemingen van vleermuizen in het voorjaar / de voorzomer van 2020 (Adviesbureau Mertens, 2020) ter plaatse van en direct rond het plangebied van de Charlotte de Bourbonstraat te Dordrecht.

Voorherfst

Van gewone dwergvleermuis zijn balts- en paarplaatsen vastgesteld.

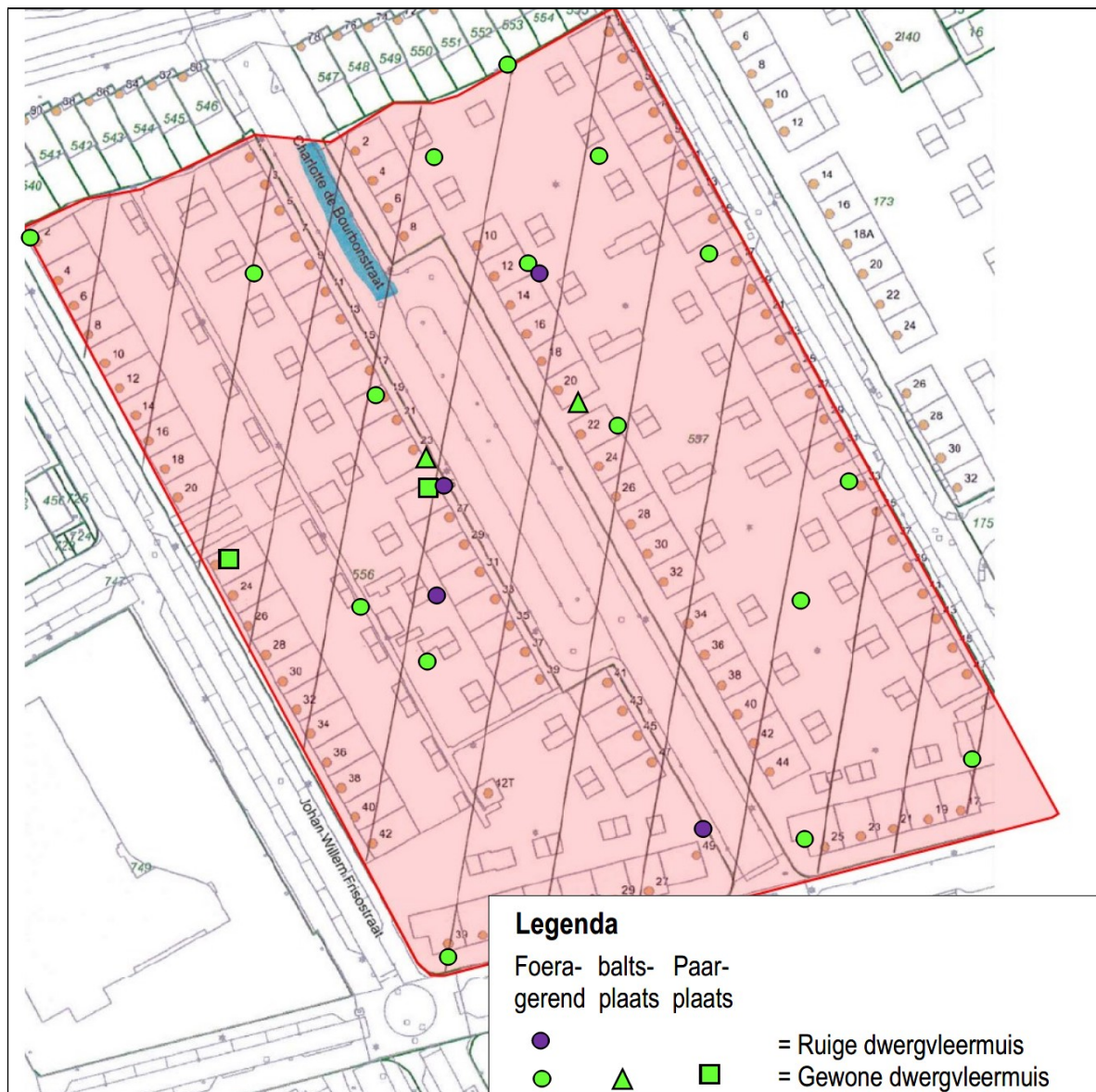
Paarplaatsen zijn aangetroffen aan de:

- JW Frisostraat 22,
- Charlotte de Bourbonstraat 25.

Bij een baltsplaats vliegt een vleermuis rond en er zijn sociale geluiden te horen die wijzen op een paarplaats. Een paarplaats is echter niet vastgesteld. Sociale roep is gehoord rond het gebied van de schoorstenen.

Baltsplaats zijn aangetroffen aan de:

- Charlotte de Bourbonstraat 20,
- Charlotte de Bourbonstraat 25.

Figuur 8. Waarnemingen van vleermuizen in de voorherfst van 2020 (Adviesbureau Mertens, 2020) ter plaatse van en direct rond het plangebied van de Charlotte de Bourbonstraat te Dordrecht.

3.3 Verblijfplaatsen huismus

Veldinventarisatie

Rond het plantsoen van de Charlotte de Bourbonstraat is een groep huismussen aanwezig met 14 nesten in de aangrenzende bebouwing. De mussen nesten onder de onderste dakpannen van de woningen en foerageren in de tuinen en in de woningen. Er zijn verder geen nesten van huismussen of gierzwaluwen aangetroffen.

Figuur 9. Territoria / nesten van huisumus in 2020 (Adviesbureau Mertens, 2020) ter plaatse van en direct rond het plangebied van de Charlotte de Bourbonstraat te Dordrecht.

4 BELANG

4.1 Voorwaarden ontheffing

Conform artikel 3.3 lid 4 en artikel 3.8 lid 5 van de Wet natuurbescherming kan een ontheffing alleen worden verstrekt wanneer er is voldaan aan elk van de volgende voorwaarden:

- er bestaat geen andere bevredigende oplossing; alternatieven;
 - de ingreep valt onder een in de wet genoemd belang;
 - de ingreep leidt niet tot verslechtering van de staat van instandhouding van de desbetreffende soorten.
- De alternatieven, belang en staat van instandhouding wordt achtereenvolgens in paragraaf 4.2, 4.3 en 4.4 nader uiteengezet.

4.2 Alternatieven

Het project is locatie gebonden, waardoor alternatieven voor andere locaties ontbreken. De panden zijn energietechnisch niet meer energiezuinig te herontwikkelen (zie paragraaf 4.3) waardoor de werkzaamheden nodig nodig zijn om te verduurzamen en energiezuiniger te maken.

Met de planning wordt rekening gehouden met de huismussen en vleermuizen (zie hoofdstuk 5). Het betreft één relatief klein project waardoor fasering geen optie is. De werkzaamheden worden in een aaneengesloten periode (met uitzondering van de zomer- en kerstperiode) uitgevoerd. Het faseren van de uitvoering geeft geen meerwaarde voor de (verblijfplaats van de) huismussen en de vleermuizen. Het is namelijk mogelijk om direct in de omgeving maatregelen te treffen voor de betreffende soorten. Met betrekking tot een alternatieve werkwijze in de uitvoeringsfase en realisatie van een alternatieve toekomstige inrichting, wordt voldaan aan 'het zorgvuldig handelen', zoals beschreven in hoofdstuk 5 van dit activiteitenplan.

4.3 Belang

De Wet natuurbescherming noemt een aantal belangen waar een ingreep onder kan vallen. De gewone dwergvleermuis valt onder de Habitatrichtlijn. In de Habitatrichtlijn worden de volgende belangen genoemd:

- In het belang van de bescherming van de wilde flora en fauna
- In het belang van de instandhouding van de natuurlijke habitats
- Ter voorkoming van ernstige schade aan gewassen, veehouderijen, bossen, visgronden en wateren en andere vormen van eigendom
- In het belang van de volksgezondheid en de openbare veiligheid. Of om andere dwingende redenen van groot openbaar belang. Hieronder vallen ook redenen van sociale of economische aard, en voor het milieu wezenlijke gunstige effecten
- Voor onderzoek en onderwijskundige doelen
- Voor repopulatie en herintroductie van soorten. Hierbij hoort ook de daartoe benodigde kweek, en kunstmatige vermeerdering van planten
- Om kleine hoeveelheden van bepaalde soorten onder bepaalde omstandigheden te vangen, te plukken of in bezit te hebben.

De huismus valt onder de Vogelrichtlijn. In de Vogelrichtlijn worden de volgende belangen genoemd:

- In het belang van de volksgezondheid en openbare veiligheid
- In het belang van de veiligheid van het luchtverkeer
- Ter voorkoming van belangrijke schade aan gewassen , vee , bossen , visserij en wateren
- Ter bescherming van flora en fauna
- Voor onderzoek en onderwijskundige doelen
- Voor het uitzetten en herinvoeren van soorten en voor de met deze doelen samenhangende teelt
- Om kleine hoeveelheden van bepaalde vogels onder bepaalde omstandigheden te vangen, te houden of te gebruiken

De opstallen aan de Charlotte de Bourbonstraat te Dordrecht technisch verouderd. Wonen in de woningen is gelet op de volksgezondheid onverantwoord door de slechte woonsituatie. De woningen voldoen geheel niet meer aan de huidige eisen van deze tijd. De woningen staan daarnaast (gedeeltelijk) leeg met kans op brand e.d.. De momenteel door uitverhuizende reguliere huurders vrijkomende woningen worden beheert door een leegstandsbeheerder. In principe gaan ze de tijdelijke verhuur in, echter enkele zijn in dusdanige staat dat ze niet verhuurt kunnen worden. Dan blijven ze leeg en worden ze op een andere manier beheert.

Punt 4 van de Habitatrichtlijn is derhalve van toepassing, gelet op de volksgezondheid en openbare veiligheid. Ook op energetisch vlak voldoen de woningen niet meer aan de eisen van deze tijd. De woningen in het plangebied krijgen met deze ingreep een goede mogelijke stap naar dit klimaatakkoord. Het amoveren en vernieuwen van de woningen zal samen gaan met isolatie om de energiebehoefte van de woningen te verminderen. Met de renovatie van deze woningen wordt een aanzienlijke bijdrage geleverd aan de CO2 reductie, wat in algemene zin bijdraagt aan de openbare veiligheid.

Klimaatverandering is een internationaal probleem met de daarbij horende redenen van groot openbaar belang. Ingrepen om klimaatverandering tegen te gaan zijn van sociale of economische aard (vermindering energieverbruik) en met inbegrip van voor het milieu wezenlijke gunstige effecten (minder snelle klimaatverandering). Punt 4 van de Habitatrichtlijn en punt 1 van de Vogelrichtlijn is derhalve van toepassing op het verduurzamen van de woningen aan de Charlotte de Bourbonstraat te Dordrecht. De klimaatverandering heeft gevolgen voor alle regio's in de wereld (milieu-centraal.nl). De ijskappen smelten en de zeespiegel stijgt. In sommige regio's komen extreme weersomstandigheden en overstromingen steeds vaker voor, terwijl andere vaker met extreme hitte en droogte te kampen hebben. Doordat het warmer wordt, zal het in een groot deel van de wereld droger worden, terwijl het in andere gebieden juist natter wordt. Dat heeft allerlei gevolgen (milieu-centraal.nl):

- Meer overstromingen doordat de zeespiegel stijgt. Vooral dichtbevolkte kustgebieden en rivierdelta's in ontwikkelingslanden zullen hier mee te maken krijgen.
- Voedseltekorten in gebieden waar het droger wordt, met als gevolg honger en ondervoeding.
- Tekort aan drinkwater en water voor irrigatie in gebieden waar het droger wordt.
- Afname van de biodiversiteit (het aantal verschillende soorten) doordat dieren- en plantensoorten uitsterven. Dat heeft bijvoorbeeld ook negatieve gevolgen voor de visserij.
- De oceanen verzuren. Koraalriffen lopen daardoor risico om af te sterven. Koraal is een belangrijk leefgebied voor vissen en planten.
- Er komen meer bosbranden en meer woestijnen.
- Er is kans op meer en langere hittegolven. Dat is vooral een risico voor ouderen en andere kwetsbare groepen.
- Vooral arme, tropische gebieden zullen last krijgen van de klimaatverandering. Daar ontstaan bijvoorbeeld problemen door watertekorten, overstromingen, ziekten en slechtere oogsten. Vooral dichtbevolkte kustgebieden en rivierdelta's in arme landen zijn kwetsbaar. Juist die landen hebben niet het geld en de technologie om zich aan de klimaatverandering aan te passen.

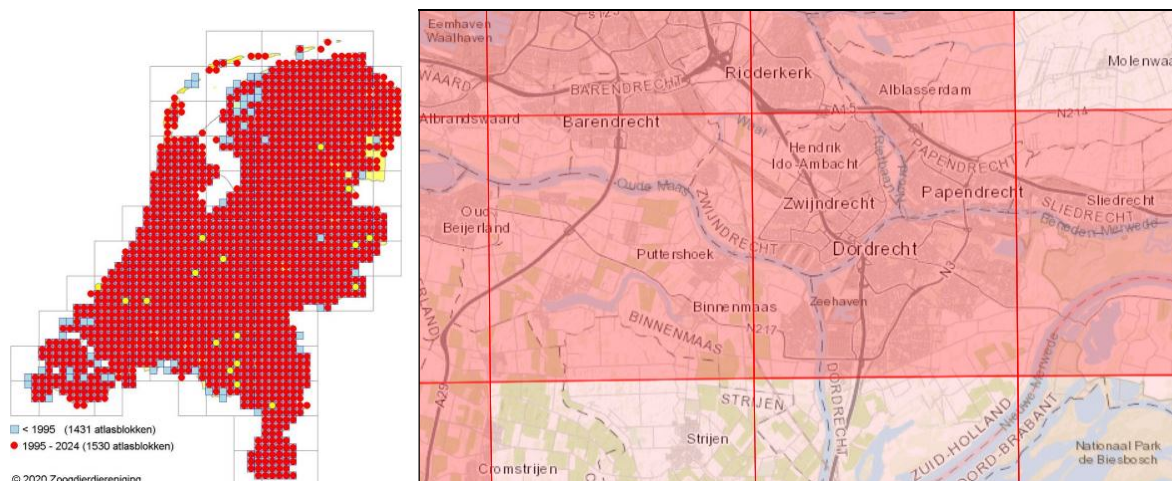
Ook in Nederland wordt het warmer en stijgt de zeespiegel. De belangrijkste gevolgen van de klimaatverandering voor Nederland (milieu-centraal.nl):

- Het weer wordt extremer: meer zware buien, meer hittegolven.
- Er is meer kans op overstromingen: de rivieren en riolering kunnen bij hevige regenval het water niet meer goed afvoeren.
- De natuur in Nederland verandert: soorten die oorspronkelijk uit warmere gebieden komen, voelen zich steeds beter thuis in Nederland. Bekende voorbeelden zijn de eikenprocessierups, de kleine heremietkreeft, bepaalde tekensorten en de 'hooikoortsplant' Ambrosia. Een ander effect is, dat het voorjaar eerder begint: planten bloeien eerder, bomen lopen eerder uit, insecten verschijnen eerder en vogels broeden vroeger in het jaar. Dit kan problemen geven, bijvoorbeeld voor trekvogels die bij aankomst in Nederland de insectenpiek hebben gemist en onvoldoende voedsel kunnen vinden.

4.4 Staat van instandhouding

Gewone dwergvleermuis

De gewone dwergvleermuis is een algemene vleermuissoort, zowel in Nederland en in Zuid-Holland (zie Figuur 8) als in de omgeving rond Dordrecht (zie Figuur 10). Bij deze laatste figuur is op te merken dat hier een duidelijk waarnemereffect zichtbaar is. De waarnemingen laten vooral zien waar onderzoek is uitgevoerd en niet (zondermeer) waar de gewone dwergvleermuis voorkomt. Op basis hiervan en van ervaringen tijdens verschillende onderzoeken in Zuid-Holland is het aannemelijk dat de gewone dwergvleermuis algemeen voorkomt in (de omgeving van) Dordrecht. De gewone dwergvleermuis staat dan ook niet op de Rode lijst van bedreigde diersoorten.

Figuur 10. Waarnemingen van de gewone dwergvleermuis in Nederland (verspreidingsatlas.nl) en omgeving Dordrecht op basis van Waarneming.nl in de periode 2010 t/m 2020.

Populatietrend

Van de gewone dwergvleermuis zijn geen betrouwbare landelijke of regionale trendgegevens beschikbaar. De eerste, nog onvoldoende betrouwbare, gegevens van auto-transecten laten vanaf 2013 een stabiele trend zien (Jansen et al, 2017).

Leefgebied

De gewone dwergvleermuis is een huisbewonende soort die in tal van terreinen, zoals tuinen, bomenrijen en bos, foerageert. Het na-isoleren van huizen kan ongunstig zijn voor deze soort. Dit vindt sinds de jaren

1970 plaats. Dit kan het leefgebied van deze soort ongunstig hebben beïnvloed. Gelet op de resultaten van grootschalige inventarisaties komt deze soort echter nog algemeen voor in Nederland.

Toekomst leefgebied

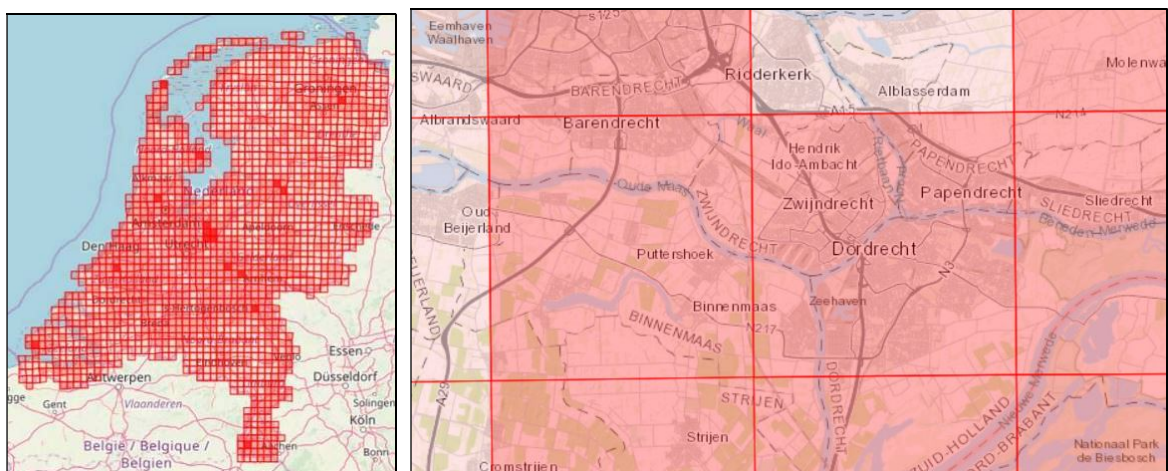
Gelet op het op grote schaal na-isoleren van woningen is niet uit te sluiten dat het leefgebied van de gewone dwergvleermuis afneemt. De ontwikkeling van het leefgebied is daarom te omschrijven als matig ongunstig.

Conclusie Staat van instandhouding

Op basis van voorgaande vier criteria is de staat van instandhouding van gewone dwergvleermuis te omschrijven als gunstig tot licht ongunstig. Elke verslechtering zal bijdragen aan een verdere afname aan de gewone dwergvleermuis.

Huismus

De huismus is een algemene vogelsoort, zowel in Nederland en in Zuid-Holland (zie figuur 9) als in de omgeving van Dordrecht (zie figuur 11). Bij het figuur is op te merken dat hier een duidelijk waarnemerseffect zichtbaar is. Van delen rond (de ruime omgeving van) Dordrecht zijn duidelijk meer en minder waarnemingen doorgegeven. Toch valt niet uit te sluiten dat in sommige kilometer-hokken ook gewoon minder huismussen voorkomen. De huismus staat echter dan op de Rode lijst van bedreigde diersoorten met het criterium gevoelig (zie onderstaand voor oorzaken).

Figuur 11. Waarnemingen van de huismus in Nederland en omgeving Dordrecht op basis van Waarneming.nl in de periode 2010 t/m 2020.

Populatietrend

De huismus is in de laatste twintig jaar sterk in aantal afgenomen. Begin jaren tachtig begon de afname, die begin jaren negentig versnelde. Dit heeft geresulteerd in een landelijke afname van meer dan 50% van het aantal broedparen. En deze trend lijkt zich nog steeds voort te zetten. Echter, er zijn aanwijzingen dat sinds 2000 het aantal broedparen van de huismus in Nederland stabiliseert.

Leefgebied

Door de vele groot onderhoud en nieuwbouw projecten van de afgelopen jaren wordt aangenomen dat het aantal "oorspronkelijke" nestgelegenheden achteruit gegaan is. Ondanks dat de oppervlakte stedelijk gebied en het aantal huizen groter geworden is in Nederland, is onbekend wat dit voor effect op de populatie heeft. Verder blijkt dat in een nieuwe stad als Almere, de situatie voor huismussen veel gunstiger is dan in een oude stad als Amsterdam, waar afnames van 90% plaats hebben gevonden (Wikipedia).

Toekomst leefgebied

De broedmogelijkheden in nieuwbouwwijken wordt beperkt door een veranderde bouwstijl. Door de toepassing van nieuwe ongeschikte dakconstructies bij groot onderhoud en nieuwbouw verdwijnen veel nestgelegenheden en komen er geen of beperkte nestgelegenheden terug. Een belangrijke oorzaak ligt in het feit dat het Bouwbesluit aangeeft dat er geen openingen aanwezig mogen zijn waardoor dieren zoals muizen en ratten toegang tot de bebouwing krijgen. Gerichte maatregelen kunnen er wel aan bijdragen dat leefgebied blijft behouden of wordt gerecreëerd.

Conclusie Staat van instandhouding

Op basis van voorgaande vier criteria is de staat van instandhouding van huismus te omschrijven als licht ongunstig. Elke verslechtering zal bijdragen aan een verdere afname aan de huismus.

5 MITIGERENDE EN COMPENSERENDE MAATREGELEN

5.1 Gewone dwergvleermuis

De gewone dwergvleermuis heeft zeven verblijfplaatsen in het actieve seizoen van de vleermuizen.

Het betreft:

Zomerverblijfplaatsen:

- Charlotte de Bourbonstraat nummer 1,
- Charlotte de Bourbonstraat nummer 22,
- Charlotte de Bourbonstraat nummer 25.

Paarplaatsen:

- JW Frisostraat 22,
- Charlotte de Bourbonstraat 25.

Baltsplaatsen:

- Charlotte de Bourbonstraat 20,
- Charlotte de Bourbonstraat 25.

Mitigatie

Ten behoeve van de mitigatie dienen minimaal drie duurzame vleermuiskasten geplaatst te worden per verloren gegane verblijfplaats (dus minimaal 21) op gevels in een straal rond de huidige verblijfplaats van maximaal 200 meter. De kasten dienen minimaal 3 meter hoog geplaatst te worden en opbouw verdiend de voorkeur.

Figuur 12. Beeld van de tijdelijke alternatieve vleermuiskasten (opbouw).

Om de vleermuizen te laten wennen aan de nieuwe (tijdelijke) verblijfplaatsen is een gewenningsperiode van zes maanden van belang. Een gewenningsperiode is de periode tussen gereed komen van de alternatieve verblijfplaatsen en het geschikt maken van de vastgestelde verblijfplaats.

De tijdelijke alternatieve vleermuiskasten dienen op deze locaties behouden te blijven tot de permanente verblijfplaatsen gerealiseerd zijn en functioneel zijn (geen verstoring meer door bouwwerkzaamheden). Deze verwijdering dient plaats te vinden minimaal zes maanden nadat de permanente verblijfplaatsen gerealiseerd zijn en functioneel zijn. De kasten mogen daarnaast alleen verwijderd worden als er geen vleermuizen meer in de tijdelijke alternatieve vleermuiskasten aanwezig zijn.

Om geen onnodige verstoring te hebben is het noodzakelijk om buiten de kritieke periode van de gewone dwergvleermuis te starten met werken ter plaatse van en direct rond (< 250 meter) de plaats waar de verblijfplaats van vleermuizen is vastgesteld. De kritieke periode is januari t/m half maart, mei t/m half oktober en november t/m december (zie figuur 13). Voor aanvang dienen de te amoveren woningen ongeschikt gemaakt te worden om doden en verwonden te voorkomen. Ongeschikt maken van de woningen met de verblijfplaats van vleermuizen dient derhalve in de periode half maart t/m april of half oktober tot november zodat aanwezige vleermuizen kunnen wegvliegen. In het winter(slaap)seizoen van november tot half maart en het seizoen dat er jongen zijn / voortplanting is, van mei tot en half augustus zijn vleermuizen erg kwetsbaar.

	januari	februari	maart	april	mei	juni	juli	augustus	septemb.	oktober	november	december
Kritieke periode	Winterslaap				(kraam)kolonies			Paartijd			Winterslaap	

Figuur 13. Kritieke periode van gewone dwergvleermuizen (rood) en minde kritieke periode van gewone dwergvleermuizen (groen).

Compensatie

Ten behoeve van de compensatie dienen minimaal 21 duurzame inbouw vleermuiskasten geplaatst te worden in de nieuwbouw aan de Charlotte de Bourbonstraat te Dordrecht. De isolatie achter de vleermuiskasten kan doorlopen waardoor er geen koudebrug ontstaat. Moet er toch isolatie weggesneden worden, dan kan de ruimte achter de kast worden opgevuld met harde isolatie. De defenieve alternatieve kasten dienen op minimaal 2,5 meter hoogte te worden ingebouwd met een vrije aanvliegroute. De plek van de aanvliegroute en invliegopening mogen niet (fel) belicht worden.

Figuur 15. Beeld van de defenieve alternatieve kasten (inbouw).

5.2 Huismus

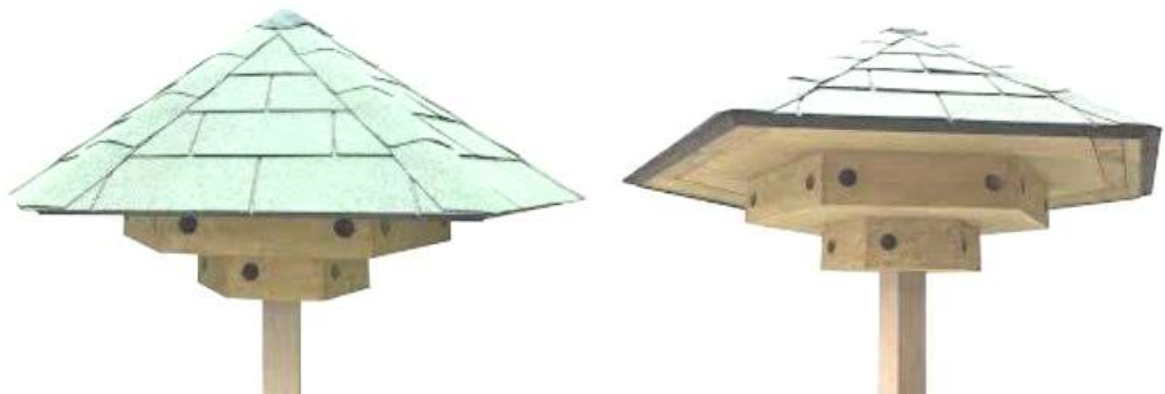
Onder de onderste rij dakpannen van de Charlotte de Bourbonstraat heeft huismus 14 nesten.

Mitigatie

Ten behoeve van de mitigatie dienen 14 nestkasten geplaatst te worden met minimaal drie nestplaatsen (per nestkast dus drie nestplaatsen) voor de huismus in een straal rond de huidige verblijfplaats van maximaal 200 meter. De kasten dienen minimaal 3 meter hoog geplaatst te worden. Daarnaast dienen twee mussentillen geplaatst te worden in de directe omgeving van de Charlotte de Bourbonstraat.

Figuur 16. Voorbeeld van de tijdelijke alternatieve huismussenkasten in de omgeving.

Figuur 17. Voorbeeld van de tijdelijke huismussentillen in de omgeving van plangebied aan de Charlotte de Bourbonstraat.

Voor de nieuwe verblijfplaatsen van de huismus wordt een gewenningsperiode van zes maanden toegepast alvorens wordt gestart met het amoveren van de opstallen in het plangebied.

Mocht de start van de werkzaamheden onverhoopt in het broedseizoen (door)lopen, dan is het noodzakelijk dat de huidige nestplaats vooraf aan het broedseizoen wordt gedicht. Dichten dient plaats te vinden door gaas in de dakgoot te maken. Het dichten / verwijderen dient buiten de kritieke periode van de huismus plaats te vinden. Het broedseizoen is de kritieke periode van de huismus en loopt van maart t/m half augustus. Bij start van de werkzaamheden aan het dak worden de dakpannen voorzichtig gelicht.

Figuur 18. Kritieke periode van huismus (rood) en minde kritieke periode van huismus (groen).

De tijdelijke alternatieve huismuskasten dienen op deze locaties behouden te blijven tot de permanente verblijfplaatsen gerealiseerd zijn en functioneel zijn (geen verstoring meer door bouwwerkzaamheden). Deze verwijdering dient plaats te vinden minimaal zes maanden nadat de permanente verblijfplaatsen gerealiseerd zijn en functioneel zijn. De kasten mogen daarnaast alleen verwijderd buiten het broedseizoen(half augustus t/m februari).

Compensatie

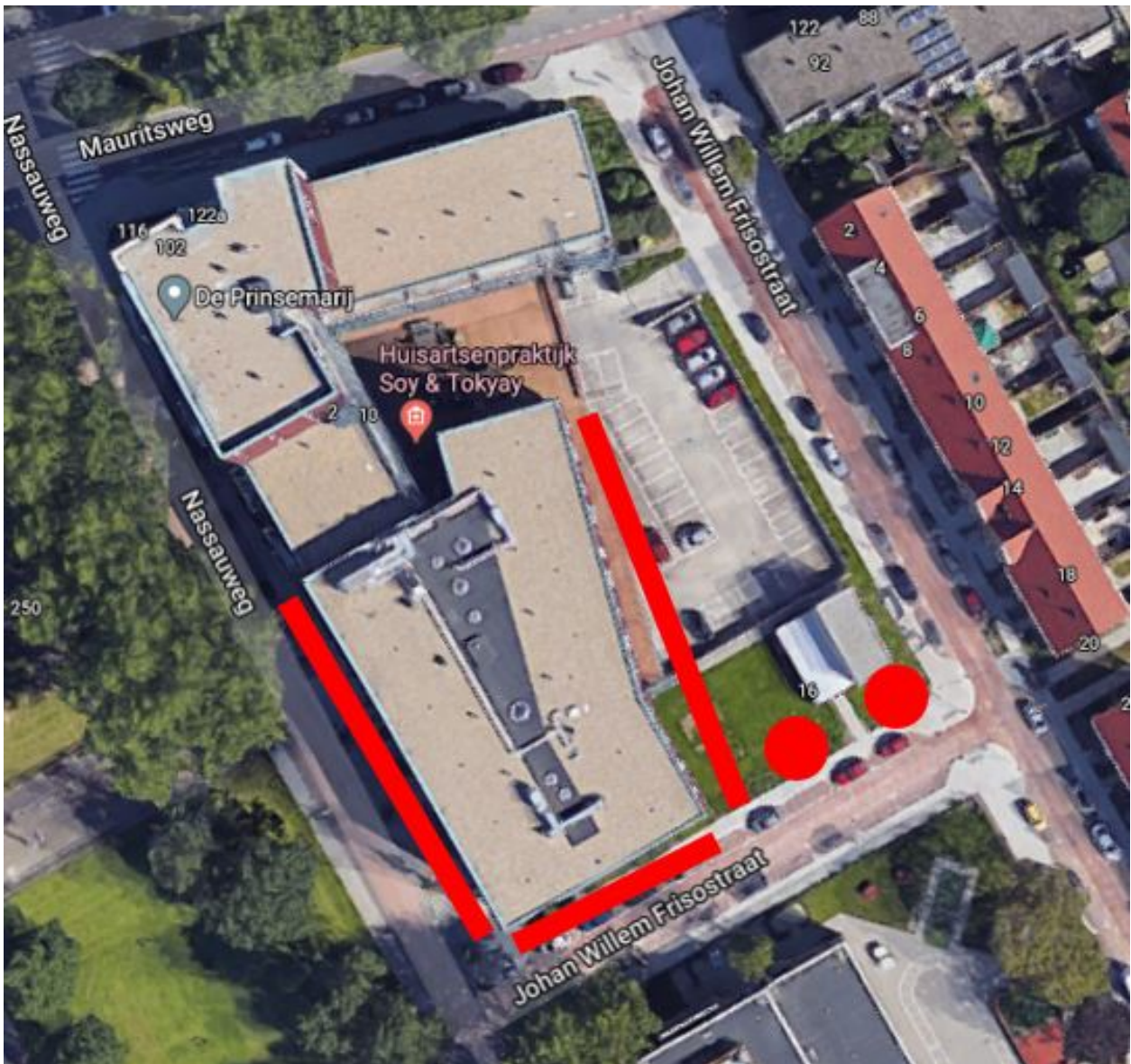
Ten behoeve van de compensatie dienen minimaal 14 duurzame huismuskasten geplaatst te worden van Schwegler in of op de nieuwbouw aan de Charlotte de Bourbonstraat te Dordrecht. Deze zijn voorzien aan de Nassauweg 6 te Dordrecht (zie figuur 20 en 21).

Figuur 19. Beeld van de defenieve alternatieve nestkasten.

Figuur 20. Locatie alternatieve en definitieve verblijfplaatsen.

Figuur 21. Detailopname alternatieve verblijfplaatsen aan de Nassauweg 6 te Dordrecht

6 CONCLUSIE

Er is het voornemen voor de herontwikkeling van de woningen rond de Charlotte de Bourbonstraat te Dordrecht. Op basis van een inventarisatie is bepaald dat de gewone dwergvleermuis en de huismus verblijfplaatsen hebben in te amoveren opstallen. De gewone dwergvleermuis en de huismus zijn diersoorten waarvan de nesten jaarrond zijn beschermd is via de Wet natuurbescherming. Op grond van bovenstaande dient ontheffing Wet natuurbescherming te worden aangevraagd en verkregen.

In onderhavig plan wordt aangegeven hoe omgegaan wordt met de gewone dwergvleermuis en de huismus. De maatregelen bestaan uit het plaatsen van:

- 21 vleermuis kasten in de omgeving (<200 meter) van het plangebied gedurende de aanlegfase en 21 duurzame inbouw kasten in de nieuwbouw.

- 14 nestkasten geplaatst te worden met minimaal drie nestplaatsen per nestkast voor de huismus in een straal van 200 meter rond de huidige nestplaats gedurende de aanlegfase en 14 duurzame nestkasten geplaatst te worden met minimaal drie nestplaatsen in het plangebied gedurende de gebruiksfase.

- 2 huissussentillen in het gemeentelandschap in het plangebied gedurende de aanlegfase.

Om geen onnodige verstoring te hebben is het noodzakelijk om buiten de kritieke periode van de gewone dwergvleermuis te starten met werken. De kritieke periode is januari t/m half maart, mei t/m half oktober en november t/m december. Voor aanvang dienen de te amoveren woningen ongeschikt gemaakt te worden om doden en verwonden te voorkomen.

Mocht de start van de werkzaamheden onverhoopt in het broedseizoen (door)lopen, dan is het noodzakelijk dat de huidige nestplaats vooraf aan het broedseizoen wordt gedicht. Dichten dient plaats te vinden door gaas in de dakgoot te maken. Het dichten / verwijderen dient buiten de kritieke periode van de huismus plaats te vinden. Het broedseizoen is de kritieke periode van de huismus en loopt van maart t/m half augustus. Bij start van de werkzaamheden aan het dak worden de dakpannen voorzichtig gelicht.

Om de vogels en vleermuizen te laten wennen aan de nieuwe (tijdelijke) verblijfplaatsen is een gewenningsperiode van zes maanden van belang. Een gewenningsperiode is de periode tussen gereed komen van de alternatieve verblijfplaatsen en het ongeschikt maken van de huidige verblijfplaats.

De staat van instandhouding van de gewone dwergvleermuis is gunstig tot licht ongunstig. De staat van instandhouding van huismus is licht ongunstig. Door het treffen van bovenstaande gerichte mitigerende en compenserende maatregelen zal de staat van instandhouding niet verslechteren en het natuurlijk verspreidingsbeeld niet worden beïnvloed.

Op basis van de zorgplicht van de Wet natuurbescherming wordt daarnaast aanbevolen om een deskundige te betrekken op het gebied van de gewone dwergvleermuis en de huismus om de detaillering van de verblijfplaatsen en maatregelen vorm te geven, vast te stellen wanneer de exacte kritieke periode is en om aan te geven of de verblijfplaatsen zijn verlaten, omdat dit mede afhankelijk is van de klimatologische omstandigheden. Monitoring kan de effectiviteit van de maatregelen aantonen.

GERAADPLEEGDE LITERATUUR

- Adviesbureau Mertens, 2020. Vleermuizen en vogels Oudelandstraat en Charlotte de Bourbonstraat te Dordrecht. Wageningen, 1-19.
- Bekkering, G.H., & Ridder, R.M., 1971. Onderzoek aan een zomerkolonie van *Pipistrellus pipistrellus* (Schreber, 1774) in het seizoen 1970 en 1971. Doctoraalverslag 1-34.
- EEG, 1979. Richtlijn 79/43/EEG inzake het behoud van de Vogelstand. Publicatieblad Europese Gemeenschap, nummer L. 103.
- EEG, 1992. Richtlijn 92/43/EEG inzake de instandhouding van wilde flora en fauna. Publicatieblad van de Europese Gemeenschap, nummer L. 206/7.
- Glas, G.H., 1986. Atlas van de Nederlandse vleermuizen 1970-1984; alsmede een vergelijking met vroegere gegevens. Zoologische Bijdragen nr. 34, RMNH, Leiden (1-97).
- Grimmbecker, E., Bork, H., 1978. Untersuchungen zur Biologie, Ökologie und Populationsdynamik der Zwergfledermaus, *pipistrellus pipistrellus* (Schreber, 1774), in einer groben Population in norden der DDR. Teil 1 en Teil 2. *Nyctalus* (N.F.). 1: 55-73 (teil 1), *Nyctalus* (N.F.), 1:P 122-136.
- Kowalski, M., Lesinski, 1990. The food of the tawny owl (*Strix aluco*) from near a bat cave in Poland. *Bonner Zoologische Beiträge*, 41 (1): 23-26.
- Kapteyn, K., 1995. Vleermuizen in het Landschap. Schuyt & o, Haarlem 1-216.
- Kapteyn, K., Martens, V., 1991. Vleermuizen in het herinrichtingsgebied "Enschede Zuid" LNV, Zwolle.
- Karg, J., Ryszkowski, L., 1985. Influence of Agricultural landscape configuration on the density and stratification of insect flight. *Arch. Naturschutz und Landschaftsforschung* 25 (4): 247-255.
- Lewis, T., 1969. The diversity of the insect fauna in a hedgerow and neighbouring fields. *Journal of Applied Ecology* 6: 453-458.
- Limpens, h., Mostert, K., Bongers, W., 1997. Atlas van de Nederlandse Vleermuizen. KNNV Utrecht, 1-234.
- Limpens, H.J.G.A., Kapteyn, K., 1991. Bats, behaviour and linear landscape elements. *Myotis* 29, 39-48).
- Maier, C., 1992. Activity patterns of pipistrelle bats (*pipistrellus pipistrellus*) in Oxfordshire. *Journal of Zoology*; 228, 69-80.
- Martens, V., Mostert, K., 1990. Vleermuizen in het herinrichtingsgebied stadsrand Zwolle in 1990. Directie Natuur Zwolle.
- Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Voedselkwaliteit, 2009. Besluit Rode lijsten diverse soortgroepen.
- Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Voedselkwaliteit, 1998. Wet van 25 mei 1998, houdende regels ter bescherming van in het wild levende planten en diersoorten (Flora en Faunawet). Staatsblad van het Koninkrijk der Nederlanden 402, 1-37.
- Ministerie van Landbouw, Natuurbeheer en Voedselkwaliteit, Dienst Regelingen, 2009b. Uitleg aangepaste beoordeling ontheffing ruimtelijke ingrepen Wet natuurbescherming. Ministerie van LNV (Dienst Regelingen), Den Haag.
- Netwerk Groene Bureaus, 2009 / 2010. Vleermuisinventarisatie-protocol; Introductie, toelichting en tabel. Odijk.
- Recey, P.A., Swift, S.M., 1985. Feeding ecology of *Pipistrellus pipistrellus* during pregnancy and lactation. I: Foraging behaviour. *Journal of Animal Ecology*, 54: 205-215.

Adviesbureau

Mertens B.V.

Telefoon (06) 29 45 84 56

E-mail info@adviesbureau-mertens.nl

Advies op het gebied van natuur, ruimtelijke ordening en natuurwetgeving.